

Economisch-Statistische Berichten

Werkende gehuwde vrouwen in
West-Duitsland

★

Mr. H. F. van Leeuwen

De invloed van krediet- en loonpolitiek
op het economisch evenwicht

★

Dr. A. W. Luijckx

Doelstellingen van het midden-
standsbeleid

★

Drs. A. W. Hermse

De problemen van de woningnood

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2053

WOENSDAG 24 OKTOBER 1956

Waardepapier

EFFECTEN CHEQUES

*

BOEK, STAAL, STEEN- EN OFFSETDRUKKERIJ

C. Chevalier

Rotterdam, Piekstraat 24, Tel. K 1800-77700 (3 lijnen)

ARNHEMSCHE HYPOTHEEKBANK N.V.

AGENTSCHAP ROTTERDAM - Mr. J. R. PENTERMANN

2e Westewagenhof 1 (St. Laurens huis)

Telefoon 29527

Adverteer in dit blad

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVERZEKERINGEN N.V.

A^o 1807

Collectieve Personeelsverzekering

Kapitaalverzekeringen

Lijfrenten

Directiepensioenen

Compagnonsverzekeringen

HOOFDKANTOOR

HERENGRACHT 475

AMSTERDAM-C

TEL. 49100

BEDRIJF IN CANADA

HEAD OFFICE: TORONTO

330 BAY STREET

R. Mees & Zoonen

Bankiers en

Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage

Delft - Schiedam - Vlaardingen

Ablasserdam

*verlenen gaarne hun
goede diensten, o.m.
bij het*

kiezen van beleggingen

*sluiten van auto-, w.a.,
fraude- en berovings-
verzekeringen*

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Speciale nummers f. 2.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandepitte; A. Vlerick.

Werkende gehuwde vrouwen in West-Duitsland

Volgens de maatschappelijke positie hunner echtgenoten

Diverse gegevens duiden erop, dat het aantal in het arbeidsproces ingeschakelde gehuwde vrouwen ten opzichte van vóór de oorlog is gestegen. Het ligt voor de hand, dat deze inschakeling, daar de gehuwde werkende vrouw bovendien een taak in haar gezin heeft te vervullen, afhankelijk is van een aantal omstandigheden, die bij ongehuwde vrouwen geen rol spelen. Belangwekkende gegevens ¹⁾ hieromtrent verstrekt het jongste nummer van „Wirtschaft und Statistik“, waarin de gehuwde en in gezinsverband levende werkende vrouwen zijn onderscheiden naar de maatschappelijke positie hunner echtgenoten, hun leeftijd, het aantal jaren, dat zij reeds gehuwd zijn, het aantal kinderen, dat zij te verzorgen hebben en de grootte van het gezin. Hieronder willen wij aandacht schenken aan de betekenis, die aan de maatschappelijke positie der echtgenoten in dezen moet worden toegekend.

Genoemd blad heeft de maatschappelijke posities van bijna 10 mln. gezinshoofden ingedeeld in zelfstandige en niet-zelfstandige en vervolgens nagegaan of, en zo ja op welke wijze de vrouwen dezer gezinshoofden in het arbeidsproces waren opgenomen. Het blad merkt hierbij op, dat de activiteit van vrouwen van zelfstandigen anders dient te worden beoordeeld dan die van vrouwen wier echtgenoten in loondienst werkzaam zijn. Immers, in de landbouw alsmede in enkele andere sectoren, waarin het familiebedrijf veelvuldig voorkomt, wordt het veelal als vanzelfsprekend beschouwd, dat de vrouw in het bedrijf van haar man meewerkt. De mogelijkheid hiertoe is ook in ruime mate aanwezig, omdat deze werkzaamheden de vrouw niet dwingen haar woning of de directe omgeving daarvan te verlaten, zodat zij toch de zorg voor het gezin op zich

¹⁾ Het basismateriaal hiervoor vormt de volks- en beroepstelling van 1950; als gevolg van het ook in West-Duitsland heersende arbeiderstekort zullen de gegevens vermoedelijk niet onaanzienlijk van de huidige situatie afwijken.

kan blijven nemen. Bovendien nemen haar activiteiten in het bedrijf doorgaans niet de hele dag in beslag.

In dit licht dient het hoge percentage der aan het arbeidsproces deelnemende gehuwde vrouwen in de groep der zelfstandige gezinshoofden te worden gezien. Zo werkt niet minder dan 94,2 pCt. der vrouwen van zelfstandige landbouwers; 93,8 pCt. verricht werkzaamheden op het bedrijf van hun echtgenoten. Aanzienlijk geringer, nl. 29,9 pCt., is het aantal werkende vrouwen van niet-agrarische zelfstandigen. Hierbij zij echter aangetekend, dat het percentage in de detailhandel en het

het hotelbedrijf de 50 overschrijdt. Duidelijk blijkt uit nevenstaande tabel, dat het aantal gezinnen, waarvan de vrouw arbeid verricht, afneemt naarmate het bedrijf van de man, gemeten aan de personeelsomvang, groter is.

De indeling der ambtenaren, alsmede die der employé's naar de mate waarin zij onder de sociale verzekeringswetten vallen, geeft enig houvast omtrent de inkomens van de gezinshoofden en bovendien een duidelijker beeld van de maatschappelijke positie der betrokkenen dan bij de zelfstandigen het geval is. Duidelijk blijkt hier, dat bij stijging van het inkomen minder vrouwen aan het arbeidsproces deelnemen. Het percentage der vrouwen van employé's, dat arbeid verricht is groter dan dat der ambtenarenvrouwen; bovendien blijkt van eerstgenoemde groep het grootste deel in loondienst

werkzaam te zijn, terwijl bij laatstgenoemden de zelfstandige arbeid overweegt. In de arbeidersgezinnen, vooral in die der landarbeiders, worden de meeste werkende gehuwde vrouwen aangetroffen. Ook bij deze overweegt de arbeid in loondienst. Het valt op, dat van de vrouwen der niet-landarbeiders een ongeveer even groot percentage in loondienst werkzaam was als van de vrouwen der employé's uit de laagste inkomensgroep.

Maatschappelijke positie van de man	Aantal gezinnen × 1.000	Waarvan gezinnen met werkende vrouwen		Werkzaam als meewerkend gezinslid of als zelfstandige in pCt.	Werkzaam in loondienst in pCt.
		× 1.000	in pCt.		
Zelfstandigen					
<i>in niet-agrarische bedrijven:</i>					
zonder personeel	1.411,3	421,5	29,9	27,4	2,5
met 2-4 man personeel	530,9	96,2	18,1	14,1	4,0
met 5-9 man personeel	605,5	244,1	40,3	38,8	(1,6)
met 10-49 man personeel	169,7	58,2	34,3	32,8	(1,5)
met 50 man personeel of meer	88,1	20,6	23,4	21,8	(1,6)
<i>in agrarische bedrijven:</i>					
van minder dan 2 ha	17,1	(2,4)	(14,0)	(12,3)	.
van 2-10 ha	881,7	830,3	94,2	93,8	(0,4)
van 10-30 ha	56,8	48,3	85,0	83,3	(1,8)
van 30 ha en meer	481,7	455,3	94,5	94,1	(0,4)
<i>zelfstandigen zonder beroep:</i>	272,3	262,0	96,2	96,0	.
	70,9	64,7	91,3	91,3	.
Niet zelfstandigen	1.353,3	116,9	8,6	5,9	2,7
<i>meewerkende gezinsleden</i>	16,1	(7,6)	(47,2)	(42,9)	.
Ambtenaren:	621,9	44,6	7,2	4,0	3,2
lagere en middelbare	377,5	33,3	8,8	4,8	4,1
hogere	189,8	(9,0)	(4,7)	(2,7)	(2,0)
hoge	54,6	(2,3)	(4,2)	(2,4)	(1,8)
Employé's:	1.320,3	150,1	11,4	3,5	7,9
vallend onder ziekte- en werknemersverzekering vallend onder werknemersverzekering niet verzekeringsplichtig	925,9	122,4	13,2	3,9	9,3
	240,7	17,8	7,4	(2,6)	4,8
	153,7	(9,9)	(6,4)	(2,7)	(3,8)
Arbeiders:	4.336,5	688,6	15,9	6,2	9,7
landarbeiders	154,6	39,4	25,5	11,3	14,2
overige arbeiders	4.181,9	649,2	15,5	6,1	9,5
Totaal generaal	9.941,1	2.259,6	22,7	16,5	6,2

Getallen beneden 10.000, alsmede de daarop betrekking hebbende percentages zijn i.v.m. betrekkelijk grote fouten in 'de steekproef tussen haakjes geplaatst; getallen beneden 1.000 om dezelfde reden door een . vervangen.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Werkende gehuwde vrouwen in West-Duitsland; volgens de maatschappelijke positie hunner echtgenoten	923	De problemen van de woningnood, door Drs. A. W. Hermse	929
De invloed van krediet- en loonpolitiek op het economisch evenwicht, door Mr. H. F. van Leeuwen	925	Aantekeningen:	
Doelstellingen van het middenstandsbeleid, door Dr. A. W. Luyckx	926	Verkopen per post, door Drs. P. H. J. F. Th. Schnellen	931
		De koopvaardijvloot der O.E.E.C.-landen	932
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	934
		De Belgische geld- en kapitaalmarkt in augustus en september 1956, door Dr. L. Delmotte	935

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Mr. H. F. VAN LEEUWEN, De invloed van krediet- en loonpolitiek op het economisch evenwicht

Schrijver behandelt in dit artikel allereerst de vraag, welke de rol is die de kredietgeving kan spelen met betrekking tot verstoring van het economisch evenwicht. Hij betoogt o.a., dat er voor het trekken van een principiële scheidingslijn, in verband met het potentieel tot evenwichtsverstoring, tussen banken, overige kredietinstellingen en andere gegadigden voor krediet, die hierop geanticipeerd hebben, geen goede grond is. Vervolgens schenkt schrijver aandacht aan de monetaire consequenties van loonsverhogingen. Uiteenzet wordt, dat, wanneer aan de monetaire resp. aan de fiscale politiek de eis wordt gesteld de door loonsverhogingen in het leven geroepen inflatoire krachten — schrijver spreekt van een „beloningsinflatie”, die ontstaat indien en voor zover de verhoogde geldbeloningen niet gepaard gaan met een overeenkomstig verhoogd aanbod van produkten — te neutraliseren, hieraan dan eisen worden gesteld waarvan het a priori vaststaat dat zij daaraan niet kunnen voldoen.

Dr. A. W. LUIJCKX, Doelstellingen van het middenstandsbeleid.

In dit artikel worden de ontwikkelingslijnen behandeld welke in de middenstandsvraagstukken gedurende de afgelopen 25 jaar waren te onderkennen. Daartoe wordt dit tijdvak in 3 perioden ingedeeld, t.w. de periode vóór 1940, welke gekarakteriseerd werd door de totstandkoming van de Vestigingswet Kleinbedrijf in 1937, de periode 1940-1950, waarin door tal van invloeden — o.a. door verplichte tewerkstelling tijdens de oorlog — het aantal middenstandsvestigingen zowel relatief als absoluut verminderde, en de periode na 1950. In deze laatste periode heeft de middenstand een gunstige invloed ervaren van de stijgende welvaart. Bij de huidige grote werkgelegenheid is de animo om zich als middenstander te vestigen geringer. Door de ouderdomsvoorzieningen verdwijnen vele bedrijfjes van bejaarden en weduwen. Bij de doelstellingen van het toekomstig middenstandsbeleid zal het zwaartepunt moeten liggen bij de problematiek van de zich tot grotere bedrijfstypen ontwikkelende zaken. Het ondernemerschap van de categorie middenstanders, welke deze grotere zaken leiden, moet op hoger peil worden gebracht.

-Drs. A. W. HERMSE, De problemen van de woningnood.

Onder auspiciën van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers is, in samenwerking met de Nederlandse Consumentenbond, zaterdag jl. te Utrecht over bovengenoemd onderwerp een congres gehouden. Door een viertal sprekers werden vier aspecten van het woningnoodprobleem onder de loep genomen. De voordracht van Prof. Dr. J. H. Tuntler handelde over de sociaal-hygiënische problemen. Architect J. J. Vriend besprak de culturele aspecten, terwijl de technische mogelijkheden door Ir. W. van Tijen werden belicht. Dr. W. J. van de

Woestijne sprak over de economische mogelijkheden en moeijlichkeiten. Als leider van het congres trad op Mr. J. in 't Veld. In dit artikel geeft schrijver naast een verslag van de genoemde inleidingen zijn persoonlijke indrukken van het congres.

— SOMMAIRE —

Mr. H. F. VAN LEEUWEN, L'influence de la politique en matière de crédit et de salaires sur l'équilibre économique.

Dans cet article l'auteur traite d'abord de la question quel est le rôle que peut jouer l'allocation de crédit en rapport avec une perturbation de l'équilibre économique. Ensuite l'auteur s'arrête aux conséquences dans le domaine monétaire d'augmentations de salaires.

Dr. A. W. LUIJCKX, Objectifs de la politique en matière des classes moyennes,

L'auteur donne une vue d'ensemble des principaux problèmes en rapport avec les classes moyennes qui ont été d'actualité ces derniers 25 ans et indique quels doivent être les objectifs de la future politique en matière des classes moyennes.

Drs. A. W. HERMSE, les problèmes de la crise du logement.

Sous les auspices du „Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers” (Association pour les Recherches Scientifiques), en collaboration avec le „Nederlandse Consumentenbond” (Association Néerlandaise de Consommateurs), un congrès sur le sujet précité a été tenu samedi dernier à Utrecht. Quatre orateurs ont successivement montré les aspects sociaux et hygiéniques, culturels techniques et économiques du problème de la crise du logement. En dehors d'un compte-rendu de ces rapports, l'auteur nous fait connaître ses impressions personnelles du congrès.

BERICHT

Wij vestigen er de aandacht van onze donateurs, leden en abonnees op, dat over de donaties, contributies en abonnementsgelden 1956, welke 15 november a.s. nog niet zijn voldaan, per kwitantie zal worden beschikt. U kunt ons extra werk en uzelf incassokosten — f 0,60 i.v.m. de verhoging der bankkosten per 1 november — besparen door vóór eerstgenoemde datum het verschuldigde op onze giro no. 8408 of op onze rekening bij fa. R. Mees & Zoonen te Rotterdam te storten.

Nederlandsch Economisch Instituut.

De invloed van krediet- en loonpolitiek op het economisch evenwicht

Vier jaren geleden was het economisch denken in Nederland geconcentreerd op depressiebestrijding. Twee jaren geleden kwam de theoretische mogelijkheid van revaluatie van de gulden zelfs even in praktische overweging teneinde een prijsstijging in Nederland, als consequentie van aanpassing aan het buitenlandse prijsniveau, te voorkomen. Thans staat, de overvolle werkgelegenheid, de strijd tegen de prijsstijging wegens interne oorzaken en het behoud van de koopkracht van de gulden in het middelpunt van beschouwing en praktische politiek. Waaruit alweer blijkt dat de constellatie aan het economisch firmament aan snelle wisseling onderhevig is; een vooropstelling welke ik aan het volgende wil laten voorafgaan.

Indien in een land evenwicht bestaat tussen productie en consumptie en daarnaast tussen sparen en investeren, is er een toestand van economisch evenwicht aanwezig. Dit evenwicht kan worden verbroken door toevoeging resp. door onttrekking van middelen aan de geldstroom welke behoort bij de goederenstroom en een gegeven prijspeil. De evenwichtsverstoring kan veroorzaakt worden door creatie van geld zonder een daarbij passende aanvulling van de goederenstroom, resp. door geldvernietiging. Zij kan ook geschieden door het in omloop brengen van geldliquiditeiten — welke voornamelijk de zgn. secundaire geldliquiditeiten zullen zijn — die voorheen rustend als „store of value” werden aangehouden resp. door hoarding van geldmiddelen.

Het is in dit artikel niet te doen om nadere uitwerking van deze verstoringverschijnselen, doch allereerst om de vraag welke de rol is die de kredietgeving in de verstoringverschijnselen kan spelen.

Bezien wij allereerst het krediet door banken (geldinstituten) gegeven. In het algemeen gesproken zie ik als een van de voornaamste functies van het bankwezen het zodanig reguleren van de geldstroom dat per saldo hoarding en dishoarding tegen elkaar opwegen. De banken bevredigen liquiditeitsdrang van cliënt A, die een saldo of deposito verkrijgt. B, aan wie een krediet wordt verleend of wiens schuldbekentenis wordt gekocht, krijgt de middelen ter beschikking en zorgt voor de neutralisering van het hoardingseffect, hetwelk door de actie van A in het leven is geroepen. Zij transformeren schuldvorderingen die zij hebben uitstaan in geldvorderingen die hun rekening-couranthouders op hen hebben. Met de uitdrukking „monetising of debt” wordt hetgeen hier geschiedt kort aangeduid.

Het is uiteraard mogelijk dat zal blijken dat op een gegeven moment per saldo de middelen zullen ontbreken voor de financiering van de verleende kredieten en van de beleggingsportefeuille, omdat cliënten van het soort A hun opzij gezette geldliquiditeiten weer in de geldstroom laten vloeien en er koopkracht mee uitoefenen. Dan zal overgegaan moeten worden tot een beroep op geldschepping door de Centrale Bank; mogelijk indirect doordat de banken vervallend papier, dat in wezen niet self-liquidating is, uit hun portefeuille laten aflopen. Voor de herplaatsing zal dan een beroep op de Centrale Bank moeten worden gedaan.

Nu is het de vraag, of er in uiteindelijk effect verschil is tussen kredietgeving van banken, wanneer er per saldo een middelentekort zou blijken, en van andere in-

stellingen, die niet over de middelen beschikken en zich ook van de middelen niet verzekerd hebben, doch die kredieten hebben toegezegd, voor de financiering waarvan op de kapitaalmarkt in totaal gezien geen ruimte is tegen de tijd dat de toezeggingen moeten worden nagekomen. Ik kan de lijn nog ruimer trekken en er ook bij betrekken instanties, zoals gemeenten.

Praktisch moet men ervan uitgaan, dat toezeggingen gedaan voor financieringen door instellingen als de Herstelbank, de Exportfinancieringsmaatschappij en door gemeenten voor woningbouw en scholen zullen worden nagekomen. Ook moet ervan worden uitgegaan dat de aangevangen investeringen van gemeenten zullen worden gefinancierd. Maar dan is er geen enkele reden om het beroep van deze lichamen op middelen van de kapitaalmarkt, wanneer zij die actueel nodig hebben, anders te bezien dan het eventueel beroep op middelen hetwelk de banken zouden doen.

In beide gevallen zal bij verkeerde prognose van het toekomstig aanbod van de vereiste financieringsmiddelen een tekort in het totaal van de kapitaalvoorziening aan de dag komen. Een tekort dat gedekt zal moeten worden, hetzij door goud- of deviezenverlies, hetzij door opnemen van buitenlands krediet, althans voor zover door het effect van stijgende rente geen beperking van voorraden of van andere activiteit plaatsvindt en de ene aspirantkredietnemer de andere verdringt.

Voor het trekken van een principiële scheidingslijn in verband met het potentieel tot evenwichtsverstoring, tussen banken, overige kredietinstellingen en andere gegadigden voor krediet die hierop geanticipeerd hebben, is er m.i. geen goede grond. De term „geldscheppende instelling” geeft m.i. aanleiding tot de misvatting. Deze woorden vloeien eigenlijk moeilijk uit mijn pen, omdat zij een onjuiste uitdrukking vormen. Zij houden de suggestie in dat de banken door geldschepping in hun eigen financiering zouden kunnen voorzien. De stelling: „a credit creates a deposit” gaat weliswaar bij de aanvang van een kredietverlening veelal op, doch heeft zeker geen blijvende gelding. Ik spreek liever van geldinstituten, daarmee aanduidende banken en andere instellingen bij wie men opvraagbare geldsaldi aanhoudt. Functie van deze geldinstituten is het monetiseren van schuldvorderingen die zij hebben op hun debiteuren, hieronder begrepen debiteuren in de vorm van effecten en schuldbekentnissen.

Voor zover de monetisering van schuld blijft binnen het kader van de eisen van het betalingsverkeer, is het effect neutraal. Voor zover het geschiedt om aan tijdelijk verhoogde liquiditeitsdrang te voldoen, is de aard van de vordering welke door de bank gemonetiseerd is, uitermate belangrijk. Monetiseren van een schuld die zichzelf liquideren kan, is heel iets anders dan bijv. de aankoop door de Postgirodienst van een obligatie ter financiering van woningbouw! Het gaat erom hoe de financieringsbehoefte kan worden opgevangen, wanneer aan geldliquiditeiten door de houders een definitieve bestemming wordt gegeven. Anders gezegd gaat het erom hoe de koopkracht gewaarborgd wordt van het geld, dat ontstaan is door de monetisering van een vordering op een kredietnemer of van een belegging. Heeft het geldinstituut een vordering op zijn debiteur gemonetiseerd, welke een vastlegging op

lange termijn representeert, dan is de koopkracht definitief uitgeoefend. Oefent vervolgens de houder van de vordering op het geldinstituut met zijn geld koopkracht uit, dan ontstaat ceteris paribus een manco in de kapitaalvoorziening, welk manco zich ook in de deviezenpositie zal openbaren. Dit manco is intussen van precies dezelfde aard als het manco dat andere toezeggers van krediet kunnen veroorzaken; en ook van dezelfde aard als het manco dat ontstaat door instanties welke op het verkrijgen van krediet hebben geanticipeerd.

* *
* *

De actualiteit van het onderwerp noopt mij de monetaire consequenties van loonsverhogingen in bovenstaande beschouwing in te passen. Het is duidelijk dat verhoging van de loonsom vermeerdering van transactiegeld vereist. Het is ook duidelijk dat indien en-voor zover de verhoogde geldbeloningen gepaard gaan met een overeenkomstig verhoogd aanbod van produkten het effect van de meerdere geldhoeveelheid t.o.v. de prijzen en het algemene economische evenwicht neutraal is. Indien en voor zover deze meerdere geldhoeveelheid niet correspondeert met een meerder goederenaanbod is de grondslag gelegd voor een fundamentele verandering in de geldgoederenrelatie: er zijn middelen toegevoegd aan de geldstroom zonder dat zij met een overeenkomstige beweging in de goederenstroom corresponderen.

Wij hebben hier dan te doen met een beloningsinflatie, die prijsstijging tot natuurlijk gevolg heeft. In tegenstelling met de monetaire inflatie vindt deze haar oorzaak niet in het inpompen van geld in de geldstroom wegens overbesteding van de overheidshuishouding of wegens overexpansie van het particuliere bedrijfsleven. De meerdere ruilmiddelen worden als het ware afgedwongen voor transactiegeld en werken inflatoir voor zover de goederenstroom niet daarmee in harmonie aanzwelt.

Voor zover getracht wordt niettemin het prijspeil constant te houden, prikkelt zulks de overbesteding, hetgeen leidt tot een passief worden van de betalingsbalans. Daar de winstmarges worden aangetast, wordt de zelffinanciering belemmerd, terwijl anderzijds investeringen in geforceerd tempo worden bevorderd. Door e.e.a. stijgt de vraag op de kapitaalmarkt. Dit is dan oorzaak van kapitaaltekort en van verder tekort op de betalingsbalans van het lopend verkeer.

Wanneer aan de monetaire resp. aan de fiscale politiek de eis gesteld wordt de bedoelde in het leven geroepen inflatoire krachten te neutraliseren, dan worden hieraan eisen gesteld waarvan het a priori vaststaat dat zij daaraan niet kunnen voldoen. Hoogstens kan de fiscale politiek bereiken dat minder wordt geconsumeerd en meer wordt bespaard.

Theoretisch is het wel denkbaar dat men door een zeer straffe kredietpolitiek, gepaard aan hoge rente, bedrijfsleven en woningbouw tot beperkingen zou nopen. Het is theoretisch ook denkbaar dat door een straffe fiscale en bezuinigingspolitiek de middelen van de Overheid haar bestedingen zouden overtreffen. Indien men een monetair effect wil bereiken zou dit middelensurplus dan moeten worden geaccumuleerd in een min of meer bevroren saldo bij De Nederlandsche Bank. Consumptie en investeringen zouden dan wel moeten inkrimpen ten gevolge van de inkrimping van de geldstroom.

Het effect van de te grote loonsverhoging zou dan worden geneutraliseerd door rigoureuze toepassingen dezer instrumenten der conjunctuurpolitiek. Dit is echter een praktisch ondenkbare politiek. Het is toch wel al te dol om te veronderstellen dat men met harde hand via belastingverhoging, kredietbeperking en inkrimping van de geldhoeveelheid de economische activiteit zou neerslaan en werkloosheid veroorzaken teneinde langs deze weg de koopkracht te vernietigen die met de andere hand is geschonken.

Laren.

Mr. H. F. van LEEUWEN.

Doelstellingen van het middenstandsbeleid

Het is nuttig van tijd tot tijd eens afstand te nemen van de dagelijkse problemen en vanuit een bredere gezichtshoek te bezien welke ontwikkelingslijnen in een bepaalde problematiek vallen te onderkennen. In onderstaande beschouwing zal de middenstand op een dergelijke wijze worden bezien. Aangezien in de middenstandsvraagstukken gedurende de afgelopen 25 jaar duidelijk drie verschillende perioden kunnen worden onderscheiden is de stof in drie dienovereenkomstige onderdelen gesplitst.

De periode vóór 1940.

De totstandkoming van de Vestigingswet Kleinbedrijf in 1937 kan worden gezien als een bekroning van de middenstandspolitiek, die tussen de beide wereldoorlogen werd gevoerd. Deze wet, welke ten doel had door het stellen van vestigingseisen de vakbekwaamheid in het kleinbedrijf te stimuleren en hierdoor een gunstige invloed uit te oefenen op het teveel aan economisch niet of nauwelijks verantwoorde vestigingen, was als het ware een panacee voor de toenmalige middenstandsproblemen.

De klasse van kleine zelfstandigen, die zich bewegen op het gebied van ambacht, handel en verkeer, nam in de jaren dertig sterk in aantal toe en boette tegelijkertijd in aan kwaliteit. In het economisch leven van die jaren

fungeerde de middenstand min of meer als een asiel, niet alleen voor de velen, die door de elkaar opvolgende depressies werkloos waren geworden, maar evenzeer voor tal van anderen, die door de nood der tijden een aanvulling zochten op hun inkomen. De betrekkelijk eenvoudige wijze, waarop een middenstandsvestiging in die tijd tot stand kon worden gebracht, vormde in economisch opzicht uiteraard niet in het minst een rem op de grote toestroming. Zeer vele winkel- en werkplaatsinrichtingen waren van dien aard, dat hier nauwelijks van een investering kon worden gesproken en de vlotte wijze waarmede in die dagen met leverancierskrediet werd omgesprongen vergemakkelijkte de voorraadfinanciering ten zeerste.

Het behoeft nauwelijks betoog, dat de middenstand in die jaren onder zware druk kwam te staan van het grote aantal nieuwkomers, die meestal door de nood gedwongen niet beter wisten te doen dan zich als kleine zelfstandigen te gaan vestigen. Wanneer men daarenboven nog bedenkt, dat juist in de tijden van depressie, waarin de koopkracht sterk daalde, bovendien de neiging tot nieuwe vestigingen het grootst was, zal het niet verwonderen, dat boven alle andere problemen uit het middenstandsbeleid werd gericht op maatregelen, die ertoe

konden bijdragen het te grote aantal vestigingen te verminderen. Hierdoor immers zou de desastreuse concurrentie, welke een gevolg was van het te grote aanbod, kunnen worden beperkt en zou de rentabiliteit van de bedrijven kunnen worden verbeterd.

De periode 1940-1950.

In het decennium, dat hierna volgde en dat het stempel draagt van de oorlog en de directe naweeën daarvan, namen de middenstandsproblemen een totaal andere wending. Reeds vrij spoedig nadat de oorlogstoestand was ingetreden openbaarden zich tal van invloeden, welke ertoe bijdroegen, dat het aantal middenstandsvestigingen zowel relatief als absoluut verminderde.

Schaarste aan goederen, verplichte tewerkstelling bij voor de oorlogsvoering belangrijke industrieën, noodzaak tot onderduiken, krijgsgevangenschap, gebrek aan bedrijfsruimte, en het opkomen van een zwarte markt waren gedurende de oorlog even zo vele oorzaken, dat het aantal vestigingen snel verminderde. Daarnaast zal ongetwijfeld ook de werking van de vestigingswet, die in deze jaren in toenemende mate tot uitvoering kwam, in dezelfde richting hebben gewerkt.

Het einde van de oorlog bracht in deze gang van zaken zeker geen rigoureuze ommekeer. De maar langzaam afnemende schaarste en het verstarrend werkend distributiesysteem belemmerden nieuwe vestigingen en bovendien was de geleidelijk op gang komende en zich uitbreidende industrie nu eerder een bron geworden, die krachten uit de middenstand tot zich trok dan dat zij — zoals dit voor 1940 dikwijls het geval was — krachten naar het zelfstandige kleinbedrijf afstootte.

De middenstandspolitiek in deze periode behoefde zich dan ook allerminst bezig te houden met beperking van het aantal vestigingen. Moeilijkheden van geheel andere aard vroegen de aandacht, zoals bijv. de door het gestegen prijspeil veroorzaakte financieringsproblemen en het vraagstuk van de maximum-prijzen.

De periode na 1950.

Een schets van de ontwikkeling in de middenstand, zoals die zich sedert 1950 voltrekt, zal in de eerste plaats moeten gewagen van het gunstig effect, dat de middenstandsbedrijven ervaren van de stijgende welvaart. In het bijzonder de toeneming van de koopkracht van de grote massa zet voor de middenstand zoden aan de dijk, aangezien het overgrote deel van de koopkracht de toonbank passeert en aldus de omzetten en de daaruit voortvloeiende winstmogelijkheden vergroot. De middenstand mag zich in het algemeen dan ook allerminst beklagen over de elkaar voortdurend opvolgende loonronden, hoewel hierbij natuurlijk niet uit het oog mag worden verloren, dat hiertegenover — vooral voor de ondernemers, die

personeel in dienst hebben — ook een verhoging staat van de lasten, welke niet altijd aan de consument kan worden doorberekend.

Een ander facet van de stijging van de koopkracht mag hier niet onvermeld blijven, namelijk de wijzigingen in het bestedingspatroon, die hiervan het gevolg kunnen zijn. In het algemeen moet er rekening mee worden gehouden, dat de vraag naar levensmiddelen aanzienlijk minder elastisch is dan die naar meer duurzame consumptiegoederen. Vanzelfsprekend zal dit zijn repercussies hebben op de verschillende branches in de middenstand, die hierdoor in een meer of minder gunstige positie kunnen geraken.

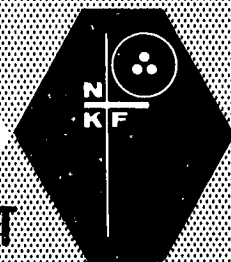
Tenslotte moet met betrekking tot de consumptie nog worden opgemerkt, dat de verschuivingen in de koopkracht in de richting van een meer gelijkmatig over de massa verdeelde vraag, een grote mate van aanpassing van het distributie-apparaat vereist. De vraag immers, die veel meer gelijkvormig is geworden en daardoor in grotere mate met massa-artikelen kan worden bevredigd, leidt tot gewijzigde verhoudingen tussen detailist en consument, hetgeen op sommige gebieden ingrijpende wijzigingen in het distributie- en ambachtsapparaat ten gevolge kan hebben.

Met betrekking tot de ontwikkeling in het aantal middenstandsvestigingen kan worden waargenomen, dat nog steeds een tendentie aanwezig is tot een relatieve afnemende. Naar het zich laat aanzien is de belangrijkste oorzaak, welke hiertoe bijdraagt de vele alternatieven, die de huidige arbeidsmarkt voort. Enerzijds wordt dit gevolgd, dat een aantal, voornamelijk zwakkere, middenstanders te sterk in verleiding wordt gebracht en de zorgen, die de zelfstandige bedrijfsuitoefening met zich brengt, ontvlucht door het aanvaarden van een met meer sociale zekerheid omgeven werknemersfunctie elders in het bedrijfsleven. Anderzijds schijnen vele jongeren bij het kiezen van een werkkring nog maar nauwelijks een zelfstandige vestiging in de middenstand in overweging te nemen en doen zij liever een keuze uit andere mogelijkheden die het economisch leven biedt. Dit in verband met de vele moeilijkheden van financiële, economische en juridische aard, welke het zelf oprichten of overnemen van een bedrijf met zich brengt.

Een tweede oorzaak, die ertoe bijdraagt, dat het aantal vestigingen in de middenstand relatief afneemt, hangt samen met de uitbreiding van de sociale voorzieningen en meer speciaal met de regelingen voor de oude dag. Van oudsher heeft de middenstand altijd een betrekkelijk groot aantal bedrijfjes omvat, die werden gedreven door weduwen, invaliden, bejaarden e.d. Bij het ontbreken van een sociale voorziening waren deze bedrijven ter hand genomen of voortgezet ondanks het feit, dat de „pensioengerechtigde leeftijd” was bereikt. Het zal

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning,
laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren,
koperdraad en koperdraadkabel. Staaldraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

duidelijk zijn, dat met de uitbreiding van de sociale voorzieningen de bestaansgrond voor vele van dergelijke kleine bedrijven is komen te vervallen. De laatste jaren zijn dan ook vele kleine vestigingen om die reden verdwenen en het is te verwachten, dat in de komende jaren nog vele liquidaties zullen volgen; de leeftijdsopbouw van de huidige middenstanders is namelijk aan de hoge kant.

De kwantitatieve vermindering van het aantal middenstandsvestigingen moet uiteraard voor de overblijvende bedrijven een verbetering betekenen. Deze verbetering zal des te groter zijn naarmate de koopkracht zich in een stijgende lijn blijft bewegen. Inderdaad kan dan ook gedurende de laatste jaren worden waargenomen, dat de gemiddelde bedrijfsgrootte van de middenstandszaken toeneemt. In direct verband hiermede kan ook een aanzienlijke verbetering van de middenstandszaken worden geconstateerd: inrichtingen en uitrustingen worden gemoderniseerd en uitgebreid, nieuwe distributietechnieken (bijv. zelfbediening) vinden in toenemende mate toepassing en zelfs wijzen recente gegevens op een tendentie tot een toenemende filiaalvorming onder de middenstandszaken.

Doelstellingen van het toekomstig middenstandsbeleid.

Wanneer na bovenstaande, zeer globale ontwikkelingschets van de middenstand, een voorzichtige poging wordt gedaan om voor de komende jaren aan te geven waarop het middenstandsbeleid zal moeten worden gericht, dan lijkt het, dat het zwaartepunt van dit beleid moet worden gelegd bij de problematiek van de zich tot grotere bedrijfstypen ontwikkelende zaken, dus op het middelgrote en grote middenstandsbedrijf.

Misschien is in het verleden — en in bepaalde kringen ook thans nog wel — het accent te veel gelegd op die bedrijven, welke tot de periferie van de middenstand moeten worden gerekend. Intussen komt echter steeds duidelijker vast te staan, dat vele van deze bedrijfjes hun bestaansgrond hebben verloren of gaan verliezen. Met grote problemen voor de belanghebbenden gaat dit evenwel niet gepaard, aangezien enerzijds het huidige economisch leven andere bestaansmogelijkheden genoeg biedt en anderzijds de uitbouw van de sociale voorzieningen een voldoende waarborg vormt voor eventuele nood. Natuurlijk zullen niet alle kleine vestigingen over één kam mogen worden geschoren; met name zal op het platteland hieraan een zekere behoefte blijven bestaan. Maar dit zal toch nooit mogen leiden tot het min of meer centraal stellen van de problemen van het „dwerg“-bedrijf.

Meer nuttig en verantwoord werk kan worden verricht bij de zich in ontwikkeling bevindende en grotere bedrijven. Zowel voor de belangen van de consument als voor het economisch leven in zijn geheel is dit van betekenis. Het centrale probleem dat hier ligt komt erop neer, dat deze categorie middenstanders, wat het ondernemerschap betreft, op hoger peil moet worden gebracht. Van kleine zelfstandigen zullen zij moeten worden tot kleine ondernemers; ondernemers die zich niet blind staren op hoge belastingen, sociale lasten en dergelijke, of die

menen dat zij op alle gebieden een praktisch volledige bescherming moeten genieten, maar ondernemers, die de rijpe kansen zien, die het economisch leven van vandaag biedt en die daarnaar handelen.

Natuurlijk zal de middenstand moeten opkomen voor onbillijkheden, die bepaalde maatregelen met zich kunnen brengen, maar het uitgangspunt voor een beleid zal dit toch nooit kunnen zijn. Een politiek van klachten op ieder gebied heeft altijd een averechtse werking. Een dergelijke handelwijze houdt bovendien op de duur nog dit gevaar in, dat het aanzien van de middenstand wordt verlaagd, waardoor degenen, die zich tot het middenstandsbedrijf aangetrokken voelen, kunnen worden afgestoten.

Waar het thans in de eerste plaats om gaat, is het „nieuwe“ type middenstander zo te vormen, dat hij voor zijn taak is berekend en aldus weerbaar wordt voor recessies die zich in de toekomst kunnen voordoen. Een negatieve of vertragende politiek om nieuwe ontwikkelingen te belemmeren kan op de lange duur alleen maar tot negatieve resultaten leiden. Hiertoe is in de eerste plaats nodig het vermijden van iedere struisvogelpolitiek. Wanneer nieuwe distributievormen zich aandienen zullen de mogelijkheden daarvan grondig moeten worden onderzocht en wanneer blijkt, dat hierin reële economische mogelijkheden schuilen, dan zal de koe bij de horens moeten worden gevat. Wanneer blijkt, dat in bepaalde branches door de loop der ontwikkeling het zwaartepunt wordt verlegd van de vakkennis naar de meer commerciële kwaliteiten, dan moet het roer in deze worden omgegooid. Wanneer door een snelle uitbreiding van steden het distributie- en ambachtsapparaat niet meer voldoet aan de eisen, die hieraan worden gesteld, dan zullen op dit gebied maatregelen moeten worden getroffen. Kortom men zal zich steeds weer bij de economische ontwikkeling moeten aanpassen en niet eerst na vele vertragen en lang dralen, maar zo gauw dit verantwoord is. In het huidige dynamische economisch leven is dit zeker geen eenvoudige taak. Slechts met behoorlijk onderlegde ondernemers zal dit mogelijk zijn en het streven zal erop moeten worden gericht om de middenstanders in deze richting te leiden.

De historie heeft de middenstand voldoende aangetoond dat zijn bestaan in de maatschappij alleen kan worden gehandhaafd door voortdurende aanpassing. Eeuwenoude branches zijn in betrekkelijk korte tijd verdwenen; nieuwe zijn ervoor in de plaats gekomen. Er is geen enkele reële grond om aan te nemen, dat deze ontwikkeling tot stilstand is gekomen. Thans staan wij voor de ontwikkeling, dat, wil met vertrouwen de toekomst tegemoet kunnen worden gezien, het gehele peil van de middenstand moet worden opgevoerd. Wellicht zal de kwantiteit nog verder moeten worden opgeofferd ten bate van de kwaliteit, maar de noodzaak ervan is onontkoombaar. Hier ligt een grote en verantwoordelijke taak, die in al zijn facetten grondig zal moeten worden aangepakt, omdat hiermede gemoeid is de toekomst van de middenstand en het behoud van de maatschappelijke structuur zoals men deze zo gaarne wil zien.

¹s-Gravenhage.

Dr. A. W. LUIJCKX.

BLIJF BIJ — LEES DE E.-S.B.!

De problemen van de woningnood

Bovengenoemd onderwerp werd zaterdag 20 oktober jl. aan de orde gesteld in een congresvergadering, welke plaatsvond in het Hygiënisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit te Utrecht, onder auspiciën van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers, in samenwerking met de Nederlandse Consumentenbond.

Door een viertal sprekers werd een viertal aspecten in het bijzonder onder de loep genomen. De voordracht van Prof. Dr. J.H. Tuntler, de sociaal-hygiënische problemen betreffende, werd, daar de spreker wegens ziekte verhinderd was, door diens assistente, mej. Dr. Groen, voorgedragen. Architect J. J. Vriend besprak de culturele aspecten, terwijl de technische mogelijkheden door Ir. W. van Tijen werden behandeld. Dr. W. J. van de Woestijne sprak over de economische mogelijkheden en moeilijkheden. Als leider van het congres trad op de oud-Minister van het voormalige Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting, Mr. J. in 't Veld.

Na een inleidend woord van welkom door de waarnemend Voorzitter van het V.W.O. — in de niet overmatig bezette zaal merkten wij o.a. de Directeur-Generaal van het nu geheten Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, Ir. Buskens op — lichtte Mr. In 't Veld nader toe op grond van welke overwegingen de initiatiefnemers tot het houden van dit congres hadden besloten: Mr. In 't Veld sprak de hoop uit, dat hiervan een positieve bevordering van het wetenschappelijk onderzoek betreffende volkshuisvestingsproblemen het gevolg zou zijn.

* *

Prof. Tuntler maakte in zijn inleiding uitdrukkelijk onderscheid tussen woningnood en woningtekort. Na beëindiging van het woningtekort zou de woningnood eerst dan tot het verleden behoren, wanneer een ieder voor zijn gezin over een zelfstandige woning zou beschikken. Een zelfstandige, zij het gebrekkige, woning verdient de voorkeur boven de samenwoning. De woningnood berokkent in het bijzonder schade aan de geestelijke volksgezondheid en de klacht werd geuit, dat z.i. de Regering blijkbaar geen verband ziet tussen gezondheid en woningnood. Hetgeen zou blijken uit de sinds 1933 plaats gevonden hebbende afscheiding van de Volksgezondheid van de Volkshuisvesting, zulks om redenen van bezuiniging. Weliswaar is er ten gevolge van de ontwikkeling gedurende de laatste decennia in het karakter van het gezin als levensgemeenschap wijziging gekomen en is dit sinds het midden van de vorige eeuw van een produktie-eenheid omgevormd tot een consumptie-eenheid, maar het cyclisch karakter, het voortbrengen en opvoeden van kinderen tot zelfstandige leden van de gemeenschap, is onveranderd gebleven. Gezien de maatschappelijk gewijzigde omstandigheden — meer vrije tijd, bredere cultuurspreiding, algemene sportbeoefening — acht Prof. Tuntler het verlenen van onvoorwaardelijke preferentie aan de woningbouw, welke de bouw van ziekenhuizen, wijkgebouwen e.d. in ernstige mate zou belemmeren, bepaaldelijk fout.

Bijzondere voorzieningen werden bepleit voor de huisvesting van ongehuwde werkende vrouwen, studenten en bejaarden, waarbij het als onjuist werd veroordeeld om de daarvoor bestemde wooneenheden zoveel mogelijk te doen gelijken op gewone woningen. Dergelijke gebouwen dienen als een eigen eenheid te worden erkend.

Over het vraagstuk van de onmaatschappelijke gezinnen werd opgemerkt, dat de eliminatie van de psychisch gestoorden reeds een wezenlijke bijdrage zou vormen voor de opheffing dezer onmaatschappelijkheid. Overigens zou een goede volkshuisvesting moeten voldoen aan de eis: een goede en goedkope volkswoning voor financieel zwakke en gezonde gezinnen. Prof. Tuntler achtte daarom het verstreken van huursubsidies aan gezinnen te prefereren boven het subsidiëren der woningen, daarbij erkennend, dat zware eisen zouden worden gesteld aan het daarvoor in te stellen apparaat. Om financieel draagkrachtiger gezinnen te nopen een dienovereenkomstige passende woning te betrekken werd voor dwang op dit punt niet teruggeschrokken.

Bepleit werd research van wooneisen naar objectieve normen naar analogie van het Amerikaanse systeem van het toekennen van „penalty points” voor gebreken.

Opruiming van krotwoningen wordt toegejuicht; niettemin wordt de vrees geuit, dat vele van de na de oorlog gebouwde woningen, gezien de zich nog steeds sterk wijzigende sociale verhoudingen, binnen de vooronderstelde levensduur tot krotwoningen zullen worden gedegradeerd.

* *

Architect J. J. Vriend was van oordeel, dat de grondoorzaak van de woningnood niet ligt in het technische vlak, maar in het denkvlak. Weliswaar hebben de cultuurwaarden zich sinds de 19de eeuw over steeds grotere groepen uitgebreid, maar in het denken van het individu is de woning niet tot object van cultuur geworden doch in wezen een bergplaats gebleven. Het begrip, dat persoonlijk geluk en materiële voorziening onafscheidelijk samengaan, is, niettegenstaande woning en gezin in Nederland sterk samenhangen, niet algemeen tot cultureel gemeengoed geworden.

Dank zij de Woningwet van 1902 zijn niettemin tal van verbeteringen doorgevoerd en kan er in het algemeen van „holen” voor menselijke bewoning, als waarvan gewag werd gemaakt in een in 1855 uitgebracht rapport aan de Koning, geen sprake meer zijn. Spreker constateerde, dat ons volk als geheel maar weinig inzicht toont in de kwalitatieve hoedanigheden en, mede als gevolg van de woningnood, een veel grotere belangstelling heeft voor de kwantiteit. De mogelijkheid, dat zich dat zal wreken wanneer te eniger tijd de woningnood zal zijn verdwenen, dient reeds nu de vereiste aandacht te hebben.

Differentiatie van woningtypen op grond van noodzaak (woningen voor bejaarden), maar ook naar verschil in cultuur en beschaving, blijft noodzakelijk. In verhouding tot andere rubrieken wordt naar sprekers mening veel te weinig financiële steun verleend voor researchwerk inzake woningbouw. De omstandigheden voor uitgebreide werkzaamheden op dit gebied zijn uitermate gunstig omdat het bouwen zich in een technisch-wetenschappelijke ontwikkeling bevindt waarbij men goed zou doen, niet in de eerste plaats te letten op de directe financiële resultaten (bouwlaboratorium; proefwoningen).

De woningnood tast, aldus de heer Vriend, de geestelijke grondslagen van ons volk aan; de oplossing ervan is echter bepaald door de menselijke verhoudingen. Niet de organisatie van de bouwtechniek is primair, maar de mentaliteit, de geestelijke instelling van al diegenen, die

rechtstreeks en middellijk met de bouw en bewoning van woningen te maken hebben.

* *

Ir. W. van Tijen besprak vervolgens het, zoals hij het noemde, deel-aspect: de technische mogelijkheden. De eigenlijke oorzaak van de woningnood is z.i. het ontbreken van moderne produktiemethoden zoals die in de industriële bedrijfstakken reeds lang worden toegepast en steeds meer worden vervolmaakt. De vele instanties welke zowel bij de voorbereiding als bij de uitvoering moeten worden ingeschakeld en die vaak onafhankelijk van elkaar of moeizaam zo goed mogelijk moeten worden gecoördineerd, maken dat slechts een lage produktiviteit wordt bereikt. Het stelsel van aanbesteding, waardoor de goedkoopste aanbieding als overwegende factor voor de aanwijzing van de producent geldt, biedt weinig waarborg voor deugdelijke kwaliteit. De personeelspolitiek, het verloop van arbeidskrachten en het werken in de open lucht met als gevolg minder of meer langdurige onderbreking van werkzaamheden is allerminst in overeenstemming met de grondbeginselen van de industriële produktie, welke continuïteit bij volle bezetting als primaire eis stelt.

Naar sprekers mening ligt het principe voor de oplossing van het vraagstuk van de woningnood in het streven naar industrialisatie van het bouwbedrijf. Wel erkent hij, dat de doorvoering ervan niet gemakkelijk is, maar, zo vraagt hij zich af, waarom kon dat dan wel in de landbouw? Z.i. is dit ook voor het bouwbedrijf bij krachtige en doelbewuste leiding mogelijk in een gestelde tijdslimiet, van 10 tot 20 jaar. Spreker erkende, dat reeds nu méér efficiënte produktiemethoden worden toegepast in de vorm van fabriekmatig geconstrueerde deuren, kozijnen, betonnen vloeren en heipalen, moderne transportmiddelen e.d., maar constateert nog grote afhankelijkheid van ambachtsbeoefenaars als metselaars, stucadoors, loodgieters, timmerlieden, schilders, weersomstandigheden en het instituut van de onder-aanneming. Naar sprekers mening zou de beton- en plasticindustrie een revolutie in het bouwbedrijf tot stand kunnen brengen, maar de „mentaliteit” is hier de grote rem. Als typisch kwalijk voorbeeld van een zodanige mentaliteit noemde spreker het geharrewar over de plaatsing van de keuken ten aanzien van het woonvertrek.

Evenals zijn voorgangers dringt ook *Ir. Van Tijen* met klem aan op uitgebreide research en bouw van prototypes. Bezuiniging hierop acht hij „penny wise” en „pound foolish”. De bestaande instituten: T.N.O., Ratio Bouw en Bouwcentrum dienen uitgebouwd, resp. aangevuld. De hiervoor benodigde middelen zouden uit een omslag over het Nederlandse bouwbedrijf moeten komen.

Naast de „mentaliteit” werkt voorts als rem de verscheidenheid van gemeentelijke bouwvoorschriften ten aanzien van maten betreffende deuren, portalen e.d. Hierdoor wordt de industriële ontplooiing in ernstige mate belemmerd. Naar sprekers mening belemmert lokaal ambtelijk prestige het vinden van een oplossing.

Een derde rem ziet *Ir. Van Tijen* tenslotte in het conservatisme, voortvloeiend uit de vrees voor het verlies van traditionele waarden. Als bewijs voor de ongegrondheid van de vrees voor eenvormigheid bij industrialisatie van de woningbouw trok *Ir. Van Tijen* een parallel met auto- en kledingindustrie.

* *

kan beschikken en woningtekort als de toestand, waarin de vraag het aanbod overtreft. Deze begrippen dienen daarom duidelijk te worden onderscheiden; de woningnood is groter dan het woningtekort omdat het tekort van één woning twee gezinnen in moeilijkheden brengt. Daarom neemt de woningnood ook sneller toe dan het woningtekort. De woningbehoefte (-nood) is een sociaal vraagstuk en is economisch niet onder te brengen. Wel is dit het geval met het woningtekort. De vraag naar woningen is economisch een kwestie van koopkrachtige vraag.

Ter beantwoording van de vraag hoe groot de woningnood resp. het woningtekort thans is, greep *Dr. Van de Woestijne* terug op de cijfers van 1930. In dat jaar stond 2,68 pCt. van de woningvoorraad leeg en was er, economisch gezien en abstraherend van een woningreserve, een surplus aan woningen. Niettemin was er woningbehoefte (-nood) omdat in 11 pCt. van de voorraad gebrek was aan slaapruijme. In absolute cijfers bedroeg de woningnood dus ca. 200.000.

Volgens de woningtelling van juni 1956 bedraagt dit cijfer thans 257.811 of ca. 10 pCt. van de voorraad. De huidige toestand komt dus ongeveer overeen met die van 1930 met dit verschil — aldus de spreker — dat het destijds voor het merendeel de lagere bevolkingsgroepen aanging, terwijl de kwaal nu meer algemeen is.

Dit tekort is ontstaan door:

1. vernietiging van woningen door oorlogshandelingen;
2. geringe produktie gedurende de eerste na-oorlogse jaren;
3. bevolkingstoename;
4. versterkte krotopruijming.

Sinds 1930 nam de bevolking toe met 36 pCt., de woningvoorraad met 35 pCt. niettegenstaande de vier eerdergenoemde tegenwerkende factoren, zodat ook in dit opzicht de toestand ongeveer overeenkomt met die van 1930.

Ook de wijziging in de leeftijdsopbouw vermag weinig te verklaren. In 1928 maakte de bevolkingsgroep tussen 20 en 64 jaar 53,8 pCt. van het totaal der bevolking uit; in 1954 bedroeg dit percentage 54,3. Wel nam het percentage van 65-jarigen en ouderen toe van 6,2 tot 8,2, maar, aldus de conclusie, statistisch is de woningnood moeilijk te verklaren.

De prijs van een economisch goed wordt bepaald door de verhouding tussen vraag en aanbod. Bij een tekort treedt prijsstijging op, neemt de gevraagde hoeveelheid af, de aangeboden hoeveelheid toe en ontstaat op die wijze een nieuw evenwicht.

Ook de huur is economisch een prijs. Aanbod zowel als vraag zijn minder elastisch, zodat het prijsmechanisme hier niet op dezelfde wijze kan werken. Terecht werd dan ook indertijd ingegrepen en werden de huurprijzen bevroren op het peil van 1940, wat ook paste in de algemene prijzenpolitiek. Het huurpeil voor oude woningen bedraagt nu gemiddeld ruim 140 pCt., dat voor nieuwe gemiddeld 190 pCt., geldend resp. globaal voor 80 en 20 pCt. van de huidige woningvoorraad.

De bruto-lonen zijn sinds 1940 tot ca. 300 pCt. gestegen en netto tot 285 pCt. De post huur is tot de helft gedaald en bedraagt de helft van „normaal”, waardoor extra vraag ontstaat. Daardoor is het bestedingspatroon van het inkomen veranderd. Onder deze omstandigheden kan de eis van een goede woning niet worden gesteld en wordt het woningpeil ernstig bedreigd. Geopteerd hebbend voor lage huren terwijl toch woningen moesten worden gebouwd betekende dit hoge subsidies welke het staatsbudget belastten. Hieruit sproot het streven voort

Dr. W. J. van de Woestijne definieerde de woningnood als een toestand, waarin niet iedereen over een woning

tot het drukken der subsidiës, waardoor de kwaliteit weer mogelijk ten nadele werd beïnvloed.

Uitgaande van een woningproductie van 70.000 per jaar en een jaarlijks vrijkomend percentage van 2 van de bestaande voorraad, berekent Dr. Van de Woestijne dat er 120.000 woningen jaarlijks beschikbaar komen en waar de wachtlijst rond 250.000 kandidaten in totaal omvat bedraagt de gemiddelde wachttijd 2—2½ jaar. Om die wachttijd individueel zo snel mogelijk te doen ingaan, gaat men versneld huwen, resp. tot gezinsuitbreiding over, waardoor het woningtekort extra wordt vergroot. Hier komt bij, dat lage huren de mobiliteit van de bewoners niet bevorderen. Het effect van versnelde huwelijken becijfert Dr. Van de Woestijne op ca. 10.000 extra gezinnen maar ook hierdoor wordt de woningnood niet verklaard. Die verklaring is te vinden in de toename van het aantal huishoudingen, nl. met 54 pCt. en de productie heeft dit niet kunnen bijhouden.

Dr. Van de Woestijne staat argwanend tegenover de veronderstelde omvang van het woningtekort. Bij een teruggang van de conjunctuur zal de huwelijksfrequentie afnemen; zou deze dalen tot het crisispeil van 7,2 pCt. dan zou daarmee het equivalent van 13.000 woningen worden ingelopen. Voorts vraagt hij zich af, of alle ingeschrevenen wel serieus, d.w.z. koopkrachtige vraag vertegenwoordigend, zijn en ten slotte, of, als de huren wederom het vooroorlogse deel van het particulier budget zouden opeisen, niet een terugval in de vraag naar woningen zou optreden. Onder de laatst genoemde omstandigheden zou het woningtekort wel eens plotseling kunnen verdwijnen met wellicht méér samenwoningen dan thans en mogelijk dan blijkende „Fehlinvestierungen”.

Bedrijfseconomisch gezien verwacht Dr. Van de Woestijne geen heil van een industriële revolutie in het bouwbedrijf. Niettegenstaande alle erkend bezwaren blijkt de traditionele bouw toch altijd nog goedkoper dan bijv. de systeembouw. Van de 450.000 nieuw gebouwde woningen is slechts 11 pCt. in systeembouw tot stand gekomen trots verleende medewerking van overheidswege en een tijdlang zelfs met financiële tegemoetkoming. Vele moeilijkheden waarmee de traditionele bouw worstelt gelden eveneens voor de systeembouw, zodat zij geacht moeten worden inherent te zijn aan het bouwproces. Dit betekent niet — aldus spreker — dat niets moet worden beproefd om tot efficiënter werkmethoden te komen, maar deze zullen zich beperken tot vele kleine verbeteringen in organisatie van het werk en arbeidstechniek. Voorts in het streven naar verdere normalisatie, waar mogelijk.

AANTEKENINGEN

Verkopen per post

Op het gebied van de distributie vallen gedurende de laatste decennia in toenemende mate veranderingen waar te nemen; veranderingen, voortvloeiende uit het streven naar een steeds betere aanpassing van het distributie-apparaat aan de gewijzigde en nog voortdurend veranderende wensen van de consument.

Een van de uitingen van dit streven, die de laatste tijd de aandacht trekken, is de verkoop per post. Hoewel hier sprake is van een vorm van distributie, welke zeker niet geheel nieuw is (zij vond reeds in de vorige eeuw toepassing), heeft het er de schijn van, dat een groot aantal consumenten zich tot een dergelijke wijze van aankoop voelt aangetrokken.

* *

De uitwisseling van gedachten, welke op de voordrachten volgde, betroffen overwegend de inleidingen van de heren Van Tijen en Van de Woestijne. Zij leverde echter noch nieuwe gezichtspunten op, noch een wijziging van standpunt der betrokkenen.

Mr. In 't Veld constateerde dan ook, dat een concrete oplossing niet was gevonden hetgeen hij ook niet had verwacht. Dit — aldus Mr. In 't Veld — is wel duidelijk geworden, dat er een wijziging dient te komen in de mentaliteit van producenten en consumenten. De laatstgenoemden dienen te beseffen, dat een te lage huur de waarde van de woning in gevaar brengt en daarmee het woningpeil. De woning moet integendeel als cultuurobject weer in eer worden hersteld.

Verder verklaarde Mr. In 't Veld nog van mening te zijn, dat er voor het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers aanleiding was om na te gaan, wat er gedaan kan worden qua research met name waarop deze te richten, gezien de tegengestelde opvattingen van de inleiders Van Tijen-Van de Woestijne qua bouwtechnieken; benevens eventuele steekhoudende suggesties betreffende het hóé van de aanpak.

* *

Het valt o.i. te betreuren, dat de gehouden inleidingen qua tekst niet verkrijgbaar waren, zodat een résumé slechts door middel van aantekeningen kon worden samengesteld. Zulks moge een aanvaardbaar excuus zijn voor eventuele onvolkomenheden in onze verslaggeving.

De opkomst van belangstellenden viel ons niet mee vooral gezien de grote organisatie welke als initiatiefneemster optrad. Ook in dit opzicht lijkt de allerwege geuite klacht over de „mentaliteit” alleszins gegrond.

Het grote nut van deze bijeenkomst lijkt ons daarin te schuilen, dat de overgrote meerderheid van de aanwezigen — zoal niet allen — bleken in te zien, dat een onredelijk laag huurpeil het woningpeil omlaag brengt, alle goede bedoelingen om het tegendeel te bewerkstelligen ten spijt.

Om verder afglijden te voorkomen is aanpassing onvermijdelijk en is het dubbel jammer, dat de vele mogelijkheden, welke het verleden heeft geboden om pijnloos dan wel met een minimum aan pijn tijdig dit aanpassingsproces te doen verlopen, zijn verzuimd.

Voor het Hoofdbestuur van de Nederlandse Consumentenbond ligt hier een moeilijke — maar nuttige en noodzakelijke — taak. Wij wensen het gaarne een volledig succes toe.

Rotterdam.

HERMSE.

programmabladen en twee damesweekbladen gedurende de eerste kwartalen van 1953 tot en met 1956. Het was juist de snel in intensiviteit toenemende advertentie-activiteit, welke mede tot het onderzoek deed besluiten.

Uitgaande van de opvatting, dat een postorderbedrijf een bedrijf is, dat zich — al dan niet uitsluitend, zoals verderop zal blijken — bezighoudt met de directe verkoop aan consumenten door inschakeling van de postorderdienst, zowel voor het bijeenbrengen van de orders als voor het vervoer van de bestelde artikelen, mag met reden worden aangenomen, dat elk bedrijf, dat zich op de postorderverkoop toelegt, meer of minder regelmatig in genoemde bladen zal adverteren. En dan blijkt een eerste conclusie te zijn, dat het aantal *postorderbedrijven* gedurende de laatste vier jaren bijna verviervoudigd is en thans om en nabij de 150 zal bedragen, een cijfer overigens, dat ook uit andere bronnen naar voren komt, waardoor de betrouwbaarheid van de door het E.I.M. bereikte conclusies ondersteund wordt.

Bijna de helft van de postorderbedrijven beweegt zich op het gebied van de textiel- en woninginrichtingsgoederen; ook boeken, horloges, keukenuitzetten (en nog een groot aantal andere, niet afzonderlijk onderzochte artikelen) worden in min of meerdere mate per post gekocht.

Dat onder de postorderbedrijven grote en kleine bedrijven voorkomen zal geen verwondering wekken; in dit verband wordt geconstateerd, dat meer dan 60 pCt. van de advertenties door ongeveer 15 pCt. van de bedrijven wordt geplaatst. Deze verhouding is echter ten dele een gevolg van de omstandigheid, dat een niet onbelangrijk gedeelte van de getelde postorderbedrijven tot de zgn. ééndagsvliegen moet worden gerekend; vele bedrijven, die artikelen voeren, welke voor verkoop per post in aanmerking komen, proberen het maar eens en als het resultaat niet meevalt, houden zij er vlug mee op. Hoewel in de Verenigde Staten (en ook in sommige Europese landen) verschijnende brochures wel de indruk geven, dat het met succes leiden van een postorderbedrijf weinig bijzondere capaciteiten zou vereisen, zal ook hier de praktijk wel anders leren.

Het is dan ook in het geheel niet verwonderlijk, dat het E.I.M. bij zijn onderzoek naar de *continuïteit in het postorderbedrijf* tot de conclusie is gekomen, dat deze aanmerkelijk hoger ligt dan men geneigd is te veronderstellen. Meer dan de helft van de bedrijven, die in 1953 per post verkochten, deed zulks in 1956 nog; voor de textiel- en woninginrichtingbranche was dit gedeelte zelfs nog groter.

Waarschijnlijk de belangrijkste vraag, welke het E.I.M. heeft trachten te beantwoorden, is die naar de *aard van de*

bedrijven, welke zich op de postorderverkoop toeleegen; met andere woorden: of en in welke mate de gevestigde detailhandel per post verkoopt.

Uit de resultaten van het onderzoek komt niet alleen naar voren, dat het instituut van de eigenlijke postorderbedrijven (bedrijven dus, die zich uitsluitend tot de verkoop per post bepalen) zich gedurende de laatste jaren belangrijk heeft uitgebreid, doch tevens dat het aantal detailhandelsbedrijven, dat van het postordersysteem gebruik maakt ongeveer in dezelfde mate is toegenomen. Verder houden zich — in veel mindere mate overigens — ook wel producenten, importeurs en grossiers met verkoop per post bezig.

Het E.I.M. meent dan ook te mogen concluderen, dat in zoverre althans van een bedreiging van de gevestigde detailhandel tot nu toe geen sprake is geweest. Dit in tegenstelling tot bijv. in West-Duitsland, waar op sommige gebieden van een verwoede strijd tussen het verzendhuis en de detailhandel kan worden gesproken.

Hoewel het E.I.M. — gezien het beperkte materiaal van onderzoek waarover het beschikte — een aantal belangrijke facetten van het postorderbedrijf buiten beschouwing moest laten (zoals aard en omvang van de klantenkring, prijs- en kwaliteitspolitiek, omzetverhoudingen) kreeg men wel de indruk, dat het succes van de postverkoop hier te lande voor een groot gedeelte afhankelijk is van de mogelijkheid van afbetaling, die deze distributievorm biedt; juist het anonieme karakter, hetwelk de afbetaling bij de postordertransacties heeft, vormt waarschijnlijk één van de meest aantrekkelijke kanten ervan. Een andere verklaring is ten minste moeilijk te vinden voor de paradoxale situatie, dat het Nederlandse postorderbedrijf zijn afnemers tegenwoordig voornamelijk vindt in grote en middelgrote steden, gebieden derhalve, die — zeker in Nederland — over het algemeen over een uitnemend detailhandelsapparaat beschikken.

De postorderbedrijven zelf — zo blijkt ten slotte uit een onderzoek naar de vestigingsplaats ervan — zijn in overwegende mate in de provincies Noord- en Zuid-Holland gevestigd. Dit hangt hoofdzakelijk samen met de vestiging daar van de met de detailhandel verbonden postorderbedrijven; de bedrijven die zich uitsluitend tot het verkopen per post bepalen zijn niet ongeneigd in provincieplaatsen een onderdak te zoeken. De ligging ten opzichte van de consument speelt voor deze bedrijven immers geen rol; de hoofdzaak is hier, dat spoor of bodedienst een goede verbinding met het afzetgebied waarborgen.

Wassenaar.

Drs. P. H. J. F. Th. SCHNELLEN.

De koopvaardijvloot der O.E.E.C.-landen

Hieronder zal een globaal overzicht worden gegeven van de stand van de koopvaardijvloot der O.E.E.C.-landen; vooraf wordt in het kort de ontwikkeling van het aandeel van deze landen in de wereldkoopvaardijvloot geschetst. Tevens zullen enkele cijfers worden vermeld betreffende de koopvaardijvloot der Verenigde Staten en omtrent de tonnage geregistreerd onder de zgn. „flags of convenience”¹⁾.

Van 1939 tot 1955 nam de wereldtonnage gestadig toe, in het tijdvak 1939-1945 met 13 pCt. en in het tijdvak

1945-1955 met 31 pCt. De toename gedurende de oorlog is vnl. een gevolg van de aanbouw in de Verenigde Staten. De tonnage der O.E.E.C.-landen ging aanzienlijk achteruit in de periode 1939-1945; in 1945 bedroeg zij slechts 57 pCt. van haar vooroorlogse omvang. In 1952 was het vooroorlogse niveau weer bereikt, terwijl de tonnage in het tijdvak medio 1952-1955 nog toenam met 5,6 mln. ton tot 48,3 mln. ton. Hierdoor is het aandeel der O.E.E.C.-tonnage in de wereldtonnage op 49,7 pCt. gekomen. Dit is nog altijd ver beneden de verhouding van 1939 toen de O.E.E.C.-landen 64 pCt. van de wereldtonnage bezaten.

De tonnage van de Verenigde Staten, die in 1939 ruim 9 mln. bedroeg, bereikte in 1948 een niveau van 27 mln.

¹⁾ De gegevens zijn ontleend aan twee studies, beide getiteld „Maritime Transport”, van het „Maritime Transport Committee” van de O.E.E.C., resp. gepubliceerd september 1954 en juli 1956. Tonnagecijfers zijn bruto register tonnen.

TABEL I.

Totale tonnage van de O.E.E.C.-landen in vergelijking met de totale tonnage van de wereldvloot a) b).
(in mln. bruto register-ton)

	Medio 1939		Geschat per 30 sept. 1945 door M.O.T. Londen		Medio 1948		Medio 1954		Medio 1955	
	Totaal	Tankers	Totaal	Tankers	Totaal	Tankers	Totaal	Tankers	Totaal	Tankers
Wereldtonnage	65,6	11,4	74,0	14,0	77,4 c)	15,3	94,6 c)	24,6	97,1 c)	26,5
Tonnage van de O.E.E.C.- landen	42,0	6,9	24,0	5,0	35,9	7,2	46,1	13,2	48,3	14,7
Procentueel aandeel van de vloot der O.E.E.C.- landen in de wereldvloot	64,0	60,4	34,0	36,0	46,4	47,2	48,7	53,7	49,7	55,5

a) Bron: Lloyd's Register of Shipping, behalve de cijfers per 30 sept. 1945, welke afkomstig zijn van het Ministry of Transport (M.O.T.) te Londen.
b) De bovenstaande cijfers omvatten schepen van 100 B.R.T. en meer, behalve bij de tankers in 1939 en 1948, welke 1.000 B.R.T. en meer zijn. In deze tabel zijn niet begrepen de schepen welke uitsluitend de Grote Meren bevaren, zowel onder Canadese als Amerikaanse vlag en evenmin niet-mechanisch voortbewogen schepen.
c) Inclusief de opgelegde reservvloot van de Verenigde Staten.

ton. Sindsdien is zij langzaam dalende, o.a. door verkoop van schepen aan O.E.E.C.-landen ad 3;5 mln. ton, zodat zij medio 1955 nauwelijks 24 mln. ton bedroeg. Daar de laatste jaren ongeveer 60 pCt. hiervan tot de opgelegde reservvloot behoort, is slechts 9 à 10 mln. ton in actieve dienst. Daarvan vindt bijna 4 mln. ton emplot in het inter-Amerikaanse vervoer. Het overgrote deel van de opgelegde vloot is tijdens de oorlog gebouwd. Om te voorkomen dat deze vloot „en bloc” zou verouderen heeft de Regering der Verenigde Staten een vervangingsprogramma opgesteld, dat beoogt jaarlijks 20 schepen voor droge lading te bouwen.

De Canadese vloot nam gedurende en kort na de oorlog met 60 pCt. toe tot 1,35 mln. ton in 1948, doch schrompelde daarna ineen tot nauwelijks 0,6 mln. ton per medio 1955.

De tonnage van Argentinië en Brazilië vertoonde een sterke stijging in het tijdvak 1939-1952, doch sindsdien blijft ze nauwelijks constant op resp. ca. 1 mln. en ca. 0,9 mln. ton.

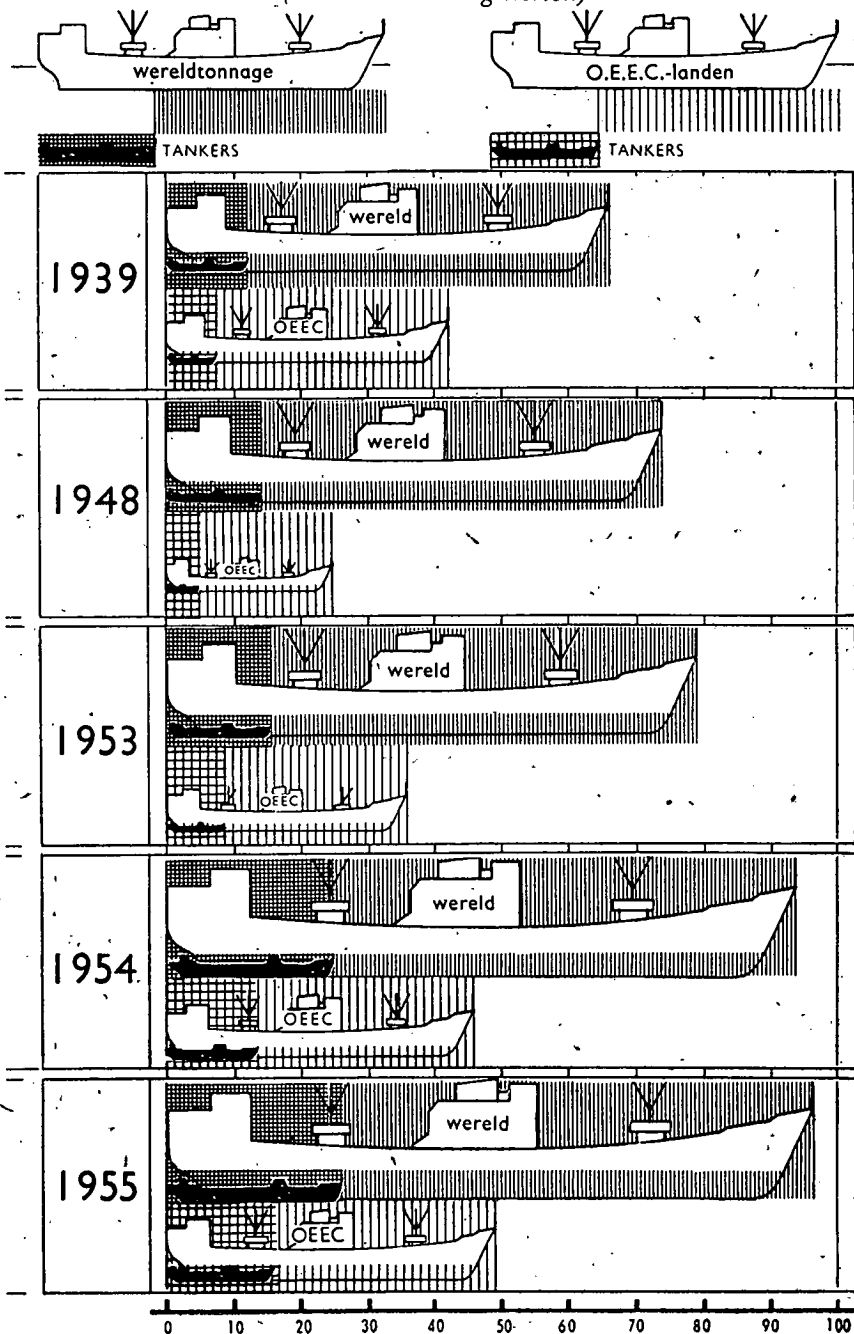
India, dat vóór de tweede wereldoorlog geen noemenswaardige koopvaardijvloot bezat, breidt zijn vloot gestaag uit; medio 1955 bedroeg zij 570.000 ton.

Opvallend is het tonnageverlies tengevolge van de tweede wereldoorlog voor Japan, dat in 1939 5,6 mln. ton bezat en in 1948 1 mln. ton. Door voortdurende aanbouw bezat Japan medio 1955 al weer 3,7 mln. ton.

De meest opmerkelijke groei laat de tonnage van Liberia, Panama, Honduras en Costa Rica zien. Bedroeg hun vloot in 1939 nog slechts 0,8 mln. ton, eind 1955 was zij reeds 9,28 mln. ton, waarvan bijna 5 mln. ton tankers. Tot nu toe worden vrijwel alleen schepen die goederen in bulk vervoeren onder deze vlaggen geregistreerd. De aanzienlijke toename van de onder deze zgn. „flags of convenience” geregistreeerde scheepsruimte wordt vnl. veroorzaakt doordat naar de winst geheven belastingen in deze landen, voor de zeescheepvaart, niet bestaan. De reders behoeven in deze landen slechts een regis-

tratierecht te betalen, dat in Liberia \$ 1,20 per ton bedraagt, terwijl nadien jaarlijks 10 dollarcenten per ton wordt geheven. Bovendien liggen de eisen ten aanzien van de wettelijke sociale voorzieningen in deze landen veel lager dan in de landen welke van oudsher zeevarende naties zijn.

De koopvaardijvloot der O.E.E.C.-landen vergeleken met de wereldvloot
(in mln. bruto register-ton)

TABEL II.

Tonnage voor droge en vloeibare lading, per medio 1955, van de 7 voornaamste landen met een koopvaardijvloot, aangesloten bij de O.E.E.C., waarbij vermeld de tonnage beneden 10 jaar a), b)

(in duizenden bruto registerton)

	Totaal droge en vloeibare lading	pCt. van kolom 1 beneden 10 jaar	Totaal droge en vloeibare lading beneden 10 jaar	Totaal tankertonnage	pCt van kolom 4 beneden 10 jaar	Tankertonnage beneden 10 jaar	Totaal droge lading	Droge lading beneden 10 jaar	pCt. van kolom 8 beneden 10 jaar
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Denemarken	1.651,7	59	975	504,2	80	403	1.147,5	572	50
Frankrijk	3.922,5	56	2.197	1.152,4	61	703	2.770,1	1.494	54
Italië	3.910,7	25	978	1.209,7	42	508	2.701,0	470	17
Nederland	3.695,6	38	1.404	893,3	44	393	2.802,3	1.011	36
Noorwegen	7.249,1	63	4.567	4.172,6	74	3.088	3.076,5	1.479	48
Zweden	2.807,2	53	1.488	902,2	78	704	1.905,0	784	41
Verenigd Koninkrijk	19.356,7	43	8.323	5.261,3	58	3.052	14.095,4	5.271	37
Totaal	42.593,5	46,8	19.932	14.095,7	62,8	8.851	28.497,8	11.081	39,0
Percentage van de totale O.E.E.C.-tonnage	88			95				85	

a) Bron: Lloyd's Register of Shipping. Waar nodig gecompleteerd door opgaven van de Regeringen.

b) Schepen boven 100 bruto registerton.

Hierdoor zijn de reders in staat veel grotere bedragen te reserveren voor de vervanging van hun tonnage en tevens kunnen zij beter bewapend een eventuele crisis tegemoet zien dan de reders in de overige landen.

De tankvloot.

In het tijdvak 1939-1955 nam de totale wereldkoopvaardijvloot, zowel voor droge als voor vloeibare lading toe van 65,6 tot 97,1 mln. ton. De wereldtankvloot steeg in dat tijdvak echter van 11,4 tot 26,5 mln. ton of wel met 132 pCt. Van de wereldtanktonnage vaart onder de vlag van de O.E.E.C.-landen 14,7 mln. ton, van de Verenigde Staten 4,3 mln. ton, terwijl 7,4 mln. ton in de rest van de wereld is geregistreerd, waarvan bijna 5 mln. ton onder de „flags of convenience”. Medio 1955 was in het Verenigd Koninkrijk de grootste tankvloot geregistreerd, nl. ruim 5,2 mln. ton, daarna komen de Verenigde Staten met 4,3 mln. ton, op de voet gevolgd door Noorwegen met bijna 4,2 mln. ton. Het valt op dat, hoewel sedert 1948 de tankertonnage in vrijwel alle landen is gestegen en soms meer dan verdubbeld is in het tijdvak 1948-1955, die van de Verenigde Staten met ruim 1,2 mln. ton is gedaald. Vermoedelijk is dit mede een gevolg van het registreren van Amerikaanse tonnage onder de „flags of convenience”.

Ten aanzien van de vaak gehoorde uitlating, dat de uitbreiding van de onder Nederlandse vlag varende tankvloot achterblijft bij die van andere landen, kan het volgende worden opgemerkt. In het tijdvak medio 1948-1955 steeg de tankertonnage der O.E.E.C.-landen van 7,2 tot 14,7 mln. ton. Stellen we 1948 = 100 dan luidt het indexcijfer voor 1955 203. Nederland blijft hier juist beneden met het indexcijfer 190. Nog lager ligt dat voor het Verenigd Koninkrijk, nl. 149; voor Noorwegen daarentegen bedraagt het 228. Voor de overige O.E.E.C.-landen, welke een tankvloot van betekenis hebben, bedroegen deze indexcijfers: Frankrijk 249; Zweden 271; Italië 268 en Denemarken 405. Duitsland, dat na 1945 zijn tankvloot weer geheel moest opbouwen, bezat medio 1955 weer 289.000 ton tankerruimte.

Wat tenslotte de leeftijdsopbouw der tankvloot betreft nemen, onder de O.E.E.C.-landen, de Scandinavische landen de gunstigste positie in. Van de totale tankertonnage maakt de tonnage jonger dan 5 jaar in Denemarken, Noorwegen en Zweden resp. 61, 50 en 65 pCt. uit. In deze leeftijdsklasse valt slechts 36 pCt. van de Nederlandse tankertonnage en 38 pCt. van die van het Verenigd Koninkrijk. Van de tankertonnage van alle O.E.E.C.-landen is 2,6 mln. ton of ruim 17 pCt. ouder dan 15 jaar; daar gemiddeld de economische levensduur bij normaal vrachtniveau omstreeks 15 jaar bedraagt,

zal deze tonnage in de nabije toekomst gesloopt moeten worden. Met 36 pCt. aan tankertonnage ouder dan 15 jaar neemt Nederland onder de 7 O.E.E.C.-landen, vermeld in tabel II, de ongunstigste positie in; de percentages voor deze landen zijn: Denemarken 12; Frankrijk 17; Italië 26; Noorwegen 17; Zweden 10 en het Verenigd Koninkrijk 13.

In deze tabel is Duitsland niet opgenomen, daar de koopvaardijvloot van dit land ten gevolge van de tweede wereldoorlog een zeer onevenwichtige leeftijdsopbouw vertoont. Van de Duitse tonnage voor droge lading, welke medio 1955 bijna 2,4 mln. ton bedroeg, is niet minder dan 57 pCt. jonger dan 5 jaar, terwijl nog 23 pCt. ouder dan 25 jaar is. Van de tonnage voor droge lading heeft Frankrijk het hoogste percentage beneden de 10 jaar oud, nl. 54 pCt. Ook voor de Scandinavische landen valt dit percentage gunstig uit. In dit gezelschap van zeven belangrijke zeevarende landen komt Nederland op de zesde plaats met 36 pCt. aan tonnage voor droge lading minder dan 10 jaar oud, juist achter het Verenigd Koninkrijk.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt

Teneinde voor de ten einde spoedende september/oktober periode gemiddeld aan de verplichte minimum-kaspercentages toe te komen, moesten de banken nog meer krediet opnemen bij de Centrale Bank. Per 15 oktober was hierdoor het rekening-courantkrediet dezer instelling gestegen tot het exorbitante bedrag van f 313 mln., waarnaast nog voor het evenzeer ongehoorde bedrag van f 156 mln. wissels (= schatkistpapier) door haar waren gediscoonteerd. De situatie bleef aldus gehandhaafd, dat bijkans dezelfde som, die De Nederlandsche Bank uit haar vestzak aan het bankwezen uitleende, bij haar weer door de kredietnemers zelve in de broekzak was teruggestort.

Met ingang van maandag 22 oktober verhoogde de Centrale Bank, naar zij vlak vóór het weekend aankondigde, haar tarieven over de gehele linie met $\frac{1}{2}$ pCt. Als motief hiervoor voerde zij aan „de voortgezette expansie van de kredietverlening door het bankwezen, gepaard met een minder gunstige ontwikkeling van de betalingsbalans”. Deze verhoging is nu reeds de derde in 1956, hetgeen contrasteert met de volkomen stabiliteit dezer officiële rentetarieven in 1954 en 1955. Ook het feit, dat het wisseldisconto sinds het begin van dit jaar met minder dan de helft is omhooggebracht, geeft wel aan,

(Advertentie)

AMSTLEVEN

Levensverzekering

**BUREAU VOOR
PERSONEELVERZEKERING**

dat de Bankleiding de huidige monetaire situatie niet zonder zorgen gadeslaat.

Het zware beroep, dat de laatste tijd op de Centrale Bank wordt gedaan betekent per definitie, dat de jongste discontoverhoging voor de geldmarkt van effectieve betekenis is.

Rentetarieven van De Nederlandsche Bank (in pCt.)	van af 7/4/53	van af 7/2/56	van af 25/8/56	van af 22/10/56
Wisseldisconto	2½	3	3½	3½
Promessendisconto	3	3½	3½	4½
Debetrente in rekening-courant (voor anderen dan particulieren)	3	3½	3½	4½

De kapitaalmarkt

Het koersniveau op de aandelenmarkt bleef ook de afgelopen week zeer stabiel; in de 1½ maand, verlopen sinds 4 september jl., kwam het algemeen A.N.P.-C.B.S. aandelenindexcijfer geen enkele dag boven de 217 noch beneden de 212.

De oorzaken van deze stabiliteit zijn zowel in het buitenland- als in het binnenland te zoeken. Amerika kocht de laatste maanden verhoudingsgewijs weinig Olie te Amsterdam en trad hier af en toe zelfs als verkoper van Unilevers op. Het Nederlandse publiek volhardt met hardnekkigheid in zijn afwachtende en voorzichtige houding. Het voelt zich hierin geschraagd door minder gunstig nieuws uit het bedrijfsleven, met name krimpende winstmarges, die nu hier dan daar worden gemeld en die niet in alle gevallen door omzetting worden gecompenseerd. Dat een dergelijke daling van de winstmarge zich niet beperkt tot de minder grote ondernemingen, bleek uit de deze week gepubliceerde interim-cijfers der A.K.U.; zelfs rees hierdoor de vraag, of bij deze onderneming het dividend gehandhaafd zal worden.

Het door sommigen geuite vermoeden, dat de nood der Schatkist wel eens tot een verhoging van de vennootschapsbelasting aanleiding zou kunnen geven, was uiteraard niet geschikt om in de enigszins katterige stemming op de aandelenmarkt een wending ten goede te brengen.

Dat men soms na één zwaluw reeds zomer verwacht, bleek op de obligatiemarkt na het succes van de 4½ pCt. emissie Haarlem. Ondanks het feit, dat de afgelopen week inmiddels weer een gemeente-emissie mislukte (nl. die van f. 3 mln. 4½ pCt. Hengelo), verscheen onmiddellijk een indrukwekkende stoet van gegadigden op de emissiemarkt, nl. de provincies Noord- en Zuid-Holland (elk f. 5 mln.) alsmede de gemeenten Rotterdam (f. 10 mln.), Utrecht, Helmond en Emmen (elk f. 3 mln.). In al deze gevallen is de emissiekoers 100 pCt., het rentetype 4½ pCt. en de gemiddelde looptijd ca. 20 jaar, terwijl vervroegde aflossing de eerste tien jaar verboden is.

De verdere voortgang van de stijging van de rentestand, ook gedurende de laatste maanden, blijkt wel uit het feit, dat de Mij. voor Middellang Crediet, die augustus jl. met een tienjarige 4 pCt. obligatielening à 99 pCt. haar opwachting maakte, thans met een 4½ pCt. lening à 99½ met dezelfde looptijd op de markt komt.

Mocht er wellicht de laatste weken hier en daar in financiële kringen zijn gespeeld met de gedachte, dat

i.v.m. de komst van de nieuwe bewindsman het roer op de Kneuterdijk wel eens wederom in de richting van goedkoper geld zou worden gewend, de Turfmarkt heeft er harerzijds geen gras over laten groeien en met de nieuwe discontoverhoging te kennen gegeven, dat haarsinziens van renteverlaging geen sprake behoort te zijn, integendeel juist een renteverhoging op haar plaats is.

Een (in verband met de politieke verhoudingen) komische noot vormde in dit verband de uitnodiging van „enkele leden” der Tweede Kamer in de Algemene Financiële Beschouwingen over de Rijksbegroting 1957 tot de Regering gericht om een gedwongen staatslening uit te schrijven tegen een bepaald (lees laag) rentepercentage.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	5 okt. 1956	12 okt. 1956	19 okt. 1956
Algemeen		215,4	216,5	214,6
Internat. concerns		291,5	294,0	290,8
Industrie		164,6	165,4	165,3
Scheepvaart		175,9	177,1	174,7
Banken		137,9	135,1	135,0
Indon. aand.		105,9	105,2	104,0

Aandelen

Kon. Petroleum	804%	817½	814½
Unilever	400%	405%	406
Philips	289%	286	281½
A.K.U.	248%	249	237
Kon. N. Hoogovens	343½	335	336
Van Gelder Zn.	224%	220	218
H.A.L.	197	197½	195
Amsterd. Rubber	75½	75	74½
H.V.A.	99%	98%	96%

Staatsfondsen

2½ pCt. N.W.S.	71%	69%	68%
3-3½ pCt. 1947	90%	91	90½
3½ pCt. 1955 I	88½	88%	89%
3 pCt. Grootboek 1946	88½	88½	88½
3 pCt. Dollarlening	94½	95%	94½

Diverse obligaties

3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	93	93	92
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	85½	85½	86½
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	92½	92	91½
3½ pCt. Philips 1948	94½	94½	94
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	87	87	87

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in augustus en september 1956

De algemene stand der geldmarkt.

De einde juli vervalddag bracht begin augustus een vrij gevoelige daling der deposito's te weeg, zodat de geldmarkt tijdelijk zeer krap met callgeld was voorzien. De liquiditeiten herstelden zich geleidelijk in de loop van de maand. Augustus bracht een minder zwaar ultimo, terwijl de deposito's blijkbaar opnieuw een stijgende tendentie volgden in de loop van september.

In aansluiting met de verenging van de geldmarkt werden de rentevoeten voor daggeld begin augustus verhoogd met 0,05 fr. en respectievelijk gebracht op 1,65 pCt., 1,75 pCt. en 1,85 pCt. voor geld op zicht, op 5 en 10 dagen. Hierdoor kwamen deze rentevoeten juist op hetzelfde peil te liggen als deze van het kortlopend

schatkistpapier, uitgegeven met respectievelijk vijf, tien en vijftien dagen looptijd.

De einde september vervalddag was weer zwaarder, met als gevolg de onvermijdelijke verkrèping van de geldmarkt. Op 2 oktober werden bovengenoemde rentevoeten voor callgeld en kortlopend schatkistpapier met 0,05 fr. verhoogd. Alhoewel hierin enige tendentie naar duurder worden van het krediet zou kunnen worden bespeurd, kunnen deze renteverhogingen anderzijds ook beschouwd worden als een geleidelijke normalisatie van de vroeger abnormaal lage voorwaarden van het daggeld. Om wille van de bankreglementering kunnen de rentevoeten van het kortlopend schatkistpapier niet lager gesteld worden dan deze van het callgeld, waarvan de maximum-duur trouwens tot 10 dagen beperkt is.

Verloop van de kredietverlening

	Portefeuille handelspapier Nationale Bank	Herdisconto door de private banken bij de Nat. Bank en parastatale instell.	Krediet verleend aan de economie door de private banken
dec. 1955	6.762	6.254	45.695
april 1956	3.141	5.303	47.895
mei 1956	4.849	5.948	47.818
juni 1956	4.180	6.040	46.327
juli 1956	6.622	7.321	45.450
aug. 1956	3.984	—	—
sept. 1956	5.229	—	—

In aansluiting op deze tabel houden wij eraan erop te wijzen dat de banken niet alleen herdisconteren bij de Nationale Bank en andere parastatale financiële instellingen. Volgens het zo pas gepubliceerde verslag van de Bankcommissie hadden de banken einde 1955 daarbuiten voor fr. 2.839 mln. handelspapier ondergebracht bij private herdiscontoneemers, waaronder voornamelijk Luxemburgse banken, financiële vennootschappen, pensioenfondsen en andere maatschappelijke kassen.

In verband met het herdisconto der private banken ontlenen wij aan genoemd verslag van de Bankcommissie volgende tabel, waaruit zeer belangrijke verschuivingen op lange termijn in de structuur van het herdisconto naar voren treden.

Herdisconto door de private banken (in mln. fr.)

	31 december 1950		31 december 1955	
Nationale Bank	7.032	(77 pCt.)	2.736	(30,09 pCt.)
H.W.I.	880	(9,64 pCt.)	1.627	(17,89 pCt.)
Anderse parastatale organ- ismen	631	(6,91 pCt.)	1.891	(20,80 pCt.)
Private herdisconto- nemers a)	589	(6,45 pCt.)	2.839	(31,22 pCt.)
Totaal	9.132	(100 pCt.)	9.093	(100 pCt.)

a) Dit cijfer wordt niet doorlopend gepubliceerd; de gebruikelijke statistiek in deze kroniek slaat alleen op de eerste drie posten van deze tabel.

De last van het herdisconto blijkt in sterke mate afgewenteld van de Nationale Bank naar de vrije markt, waar herdiscontoneemers, zowel private als parastatale, optreden naar gelang de mogelijkheden van hun thesaurie. De directe geldcreatie door het herdisconto werd door deze structuurwijziging sterk beïnvloed, terwijl anderdeels de mogelijkheden van de markt grondiger worden benut.

De toestand van de banken.

Einde juli ondergingen de deposito's een aanmerkelijke terugloop, die vooral bij de tegoeden op termijn gelokaliseerd was. Deze beweging zou o.a. in verband staan met zwakke dividenduitkeringen waarvoor de provisies in afwachting op termijnrekeningen werden geplaatst.

Enkele cijfers uit de globale bankbalansen

(in mln. fr.)

	31 dec. 1955	mei 1956	juni 1956	juli 1956
Actief				
Krediet aan de private economie	45.695	47.818	46.327	45.450
a. Handelswissels	15.696	16.667	15.431	14.542
b. Prolongaties en voorschotten	1.291	1.250	1.278	1.332
c. Kaskredieten	19.080	20.129	20.054	19.482
d. Accepten	9.628	9.772	9.564	10.094
Krediet aan de Overheid	49.702	53.011	53.631	52.986
Passief				
Bankiers	7.859	7.758	7.180	7.500
Deposito's totaal	79.027	81.467	82.058	78.942
Deposito's op zicht	67.260	68.674	69.456	68.199
Deposito's op termijn	11.767	12.793	12.602	10.743
Kasbons	3.816	4.092	4.130	4.179
Totaal vreemde werkmiddelen	90.702	93.317	93.368	90.621
Totaal eigen middelen	7.048	7.344	7.430	7.430

De obligatiemarkt.

Een dalende tendentie overheerste de obligatiekoersen tijdens de maanden augustus en september. Een afwachtende houding der beleggers die een verdere stijging van de rentevoeten verwachtten droeg niet weinig bij tot deze zwakke stemming. Alleen bij het kortlopend overheids-papier bleef het koersverlies meestal beperkt tot enkele fracties.

De gelegenheid om in te tekenen op Duitse obligaties van steden en industriële ondernemingen, met een nominale rentevoet van eerst 8 en nadien 7½ pCt., scheen het geloof in hogere rentevoeten kracht bij te zetten. Deze hoge Duitse rentevoeten lokten arbitrageverrichtingen inzake overheidsfondsen uit ook vanwege Nederlandse houders. Vooral de waarden met half lange looptijd werden hierdoor getroffen. De overheidsfondsen met korte looptijd bleken het minst getroffen door deze baissebeweging.

Op de emissiemarkt werd op 24 september overgegaan tot de uitgifte van een 4½ pCt. lening van de Stad Brussel, groot fr. 600 mln. en terugbetaalbaar in 16 jaar, door terugkoop ter beurs en/of door uitloting tegen de volgende terugbetalingssprezen:

100 pCt. de eerste elf jaren;
101 pCt. het 12e en 13e jaar;
102 pCt. het 14e en 15e jaar;
103 pCt. het 16e jaar.

De houders van deze obligaties hebben het voorrecht de vervroegde terugbetaling van hun effecten a pari aan te vragen op 1 oktober 1967.

Ingevolge het zwakke koersverloop op de obligatiemarkt zagen de emittenten zich verplicht de emissieprijs tot 97 pCt. te verlagen, als wanneer de Stad Gent nog een 15-jarige lening op 27 augustus jl. à 98,50 pCt. had geplaatst. Hierdoor werd een belangrijke renteverhoging op de emissiemarkt bewerkt welke de reële opbrengst werd hierdoor op 4,90 pCt. gebracht voor een belegging tot de uiterlijke looptijd t.o.v. 4,78 pCt. voor de lening Stad Gent 1956/71.

Intussen werden ook de uitgiftemodaliteiten van de leningen van de provincie en de Stad Luik aangekondigd. Ze verschillen van deze der lening Stad Brussel slechts door de looptijd, die voor de stadlening twee en voor de provincielening één jaar korter is, en waardoor het reële rendement licht verhoogt (resp. 4,95 pCt. en 4,93 pCt. tot de uiterlijke vervalddag). Stad Antwerpen zal rond einde oktober een gelijkaardige lening, groot minstens fr. 600 mln. uitgeven. Zoals de leningen van de provincie en de Stad Luik is ook deze emissie als consolidatie van vervallen papier bedoeld.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

(in pCt. per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	aug. 1948	juni 1950	juli 1951	juli 1956	aug. 1956	sept. 1956
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,14	4,14	4,16
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,60	4,66	4,73
Kasbons Steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,93	4,93	5,03
Kasbons parastatale instellingen	ca. 9 jaar	—	—	5,41	4,53	4,54	4,71
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	4,88	4,75	4,96

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Bron: Kredietbank.

De aandelenmarkt.

Globaal beschouwd week het koerspeil einde september weinig af van dit per einde juli. Begin augustus bracht evenwel een lichte inzinking die in de loop van de volgende maand weer goedgemaakt werd.

Opvallend is de daling van de steenkolenaandelen. De verwarring rond de problemen van deze bedrijfstak geschapen in aansluiting met de droeve ramp van Marcinelle hebben hiertoe niet weinig bijgedragen. Een andere

typische beweging is de opflakking van de textielwaarden, zulks aanleunend bij een verhoogde activiteit, wier gevolgen op de rentabiliteit evenwel nog zeer vaag en twijfelachtig zijn.

Het gemiddeld rendement op 75 aandelen beliep einde augustus 3,59 pCt. en daalde einde september tot 3,39 pCt. Deze baisse hangt enigermate samen met de koersbeweging, doch vooral met een paar accidentele dividendbewegingen, w.o. het wegvallen van het dividend van Belgika Comptoir Colonial.

Enkele indexcijfers

(basis 1953 = 100)

	31 juli	28 sept.
Banken	133,7	138,3
Holdings	176,4	180,6
Gas en elektriciteit	150,6	149,4
Metaal	121,1	128,5
Non ferro	230,0	239,9
Scheikunde	120,9	120,4
Steenkolen	145,8	135,4
Bouw	186,8	192,6
Textiel	75,4	77,7
Koloniale	129,4	125,9
Algemeen gemiddelde	139,4	138,3

Kortenberg.

Dr. L. DELMOTTE.

EXPORT

Wenst U Uw afzet in het buitenland te vergroten?

Laat U zich dan eens inlichten omtrent het

„NETHERLANDS
TRADE
BULLETIN”

Afwisselend gesteld in de Engelse, Spaanse en Franse taal.

Wij geven U gaarne een indruk van de talrijke en regelmatige reacties, die ons uit vele landen bereiken.

★

Adm. N.T.B.

Postbus 42
Schiedam

Maatschappij voor Middellang Crediet N.V.

gevestigd te Amsterdam.

UITGIFTE

van

nom. f 5.000.000.- 4¹/₄ pCt. 10-jarige obligatiën

voor hoofdsom en rente onvoorwaardelijk gegarandeerd door de

AMSTERDAMSCHER BANK N.V.,

in stukken van nom. f 1000.- aan toonder,

TOT DE KOERS VAN 99¹/₂ pCt.

De lening is aflosbaar à pari in 5 gelijke jaarlijkse termijnen telkens op 1 December, voor het eerst op 1 December 1962.

Vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing is toegestaan vanaf 1 December 1960, uitsluitend op 1 December en wel in het jaar 1960 tot de koers van 102%, in de jaren 1961 en 1962 tot de koers van 101¹/₂%, in het jaar 1963 tot de koers van 101%, daarna à pari.

Ondergetekende deelt mede, dat zij de inschrijving op

nom. f 5.000.000.- 4¹/₄ pCt. 10-jarige obligatiën

openstelt tot

Maandag, 29 October 1956

des namiddags 4 uur,

bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte dd. 19 October 1956.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 19 October 1956.

AMSTERDAMSCHER BANK N.V.

Het heeft grote voordelen, een bank in te schakelen bij het

BEHEER VAN VERMOGENS
en de bank te benoemen tot
EXECUTRICE-TESTAMENTAIRE

(regeling en afwikkeling vindt plaats in samenwerking met de boedelnotaris).

Vraagt onze gratis brochure.

Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen. E.-S.B. biedt U een grote trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Advertentie-afd. — Postbus 42 — Schiedam

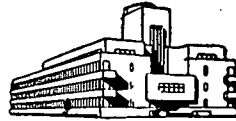
Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau, zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten" het aangewezen
medium;

1e) Omdat Uw annonce/onder
de aandacht komt van stafper-
soneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt
gelezen door diegenen, die de
zakelijk belangrijke beslissingen
nemen, of daarbij van grote
invloed zijn.

vacatures

UNILEVER N.V.

geeft gaarne inlichtingen aan

ACADEMICI

t/m 30 jaar,

over de mogelijkheden, welke in haar commerciële, administratieve en technische sectoren bestaan, om opgeléid te worden voor leidinggevende functies zowel in Nederland als, op den duur, in het buitenland.

De inlichtingen worden u in een persoonlijk onderhoud gegeven, waarbij uitvoerig wordt ingegaan op de vragen, die u zult willen stellen.

Indien u hiervoor belangstelling hebt, kunt u zich schriftelijk wenden tot Directie Personeelszaken, afdeling Selectie, Postbus 760, Rotterdam.

Laat U zich
eens mondeling
of schriftelijk
inlichten inzake
de merites van

E.-S.B.

als publiciteits-
medium.

Dit verplicht
uiteraard tot
niets en ver-
schaft inzicht
in belang-
wekkende
perspectieven.

Advertentie-
afdeling

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Postbus 42
Schiedam

Tel. 01800-69300

De KLM

vraagt

ten behoeve van de verdere uitbouw
en versterking van de **PLANNING**

- **ENKELE ECONOMEN**
- **EEN INGENIEUR** (v.i. of w.i.)
- **EEN M.T.S.-er** (vliegtuigbouw)

Er zijn functies beschikbaar op het Centrale Planbureau
en op de planbureaus in de bedrijfssonderdelen.

Kandidaten moeten in staat zijn een bijdrage te
leveren tot de gedachtenvorming over de verdere
ontwikkeling van het bedrijf en mee kunnen werken
aan de concretisering hiervan in uitgewerkte be-
drijfsplannen.

Ook onlangs afgestudeerden of zij, die binnenkort
hopen af te studeren, komen voor deze functies in
aanmerking.

Sollicitaties, met pasfoto, te richten aan
Personeelszaken KLM, Postbus 121,
Den Haag.

DE OLVEH VAN 1879

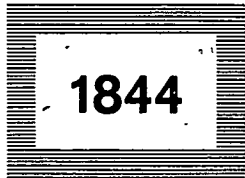
PENSIOEN VERZEKERINGEN

VOOR IEDER BEDRIJF EEN PASSENDE REGELING
VOOR IEDERE REGELING EEN PASSENDE VERZEKERING

Deskundig
advies wordt
op aanvraag
gaarne verstrekt.

Kortenaerkade 1 - 's-Gravenhage - Telefoon 183390

Reeds sinds

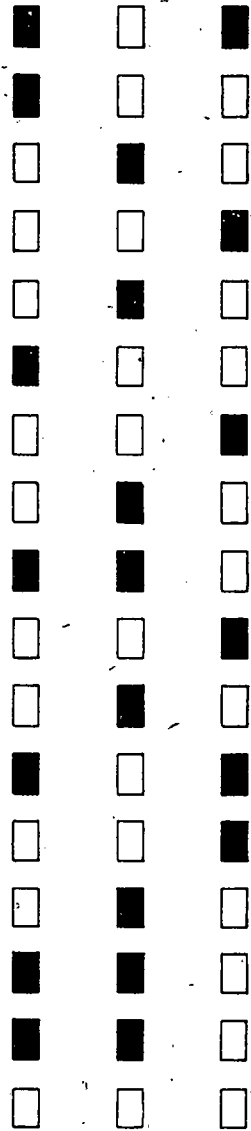
1844

worden
lezers
en
adverteerders
er
„wijzer“
van.

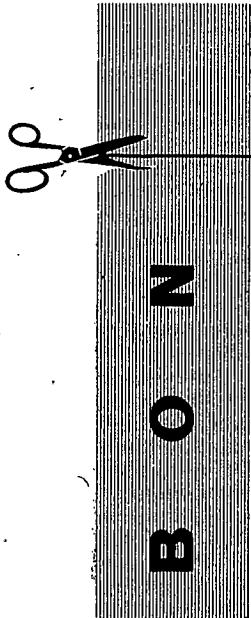
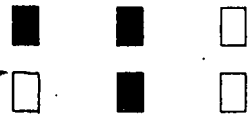
Mocht U
nog geen
abonnee zijn.

vraag dan de N.R.C.
geheel vrijblijvend
14 dagen gratis
ter kennismaking.

De
krant
voor
ontwikkelde
mensen

NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT

AAN DE NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT, ABONNEMENTENAFD., POSTBUS 824 - ROTTERDAM.

STUUR MIJ DE N.R.C. GEDURENDE 14 DAGEN GRATIS TER KENNISMAKING

NAAM: _____

STRAAT: _____

WOONPLAATS: _____